

Христо Меранзов

**БЪЛГАРСКИЯТ ОЛИМПИЙСКИ СПОРТ –
ВЪЗХОД И ПАДЕНИЕ**

Статии, интервюта, коментари

*Авторът изказва своята благодарност
за съдействието и съпричастието при подготовката
и издаването на този сборника на:*

Андрей Кожухаров – спортен журналист
Боян Радев – двукратен олимпийски шампион
Георги Мърков – олимпийски шампион
Иван Абаджиев – треньор на XX век на България
Проф. Иван Ангелов – член-кореспондент на БАН
Проф. Петър Банков – НСА
Проф. Петър Киров – двукратен олимпийски
шампион, НСА
Проф. Светослав Иванов – ректор на НСА
(1999 – 2003 г.), председател на БСФС
Проф. Цветан Желязков – НСА
Цено Ценов – председател на Европейската
федерация по борба, изпълнителен директор
на Фондация „Български спорт “

© Автор Христо Меранзов, 2017
© ТАНГРА ТанНакРа ИК, 2017
© Дизайн на корицата Петър Добрев, 2017
ISBN 978-954-378-150-8

Христо Меранзов

**БЪЛГАРСКИЯТ
ОЛИМПИСКИ СПОРТ –
ВЪЗХОД И ПАДЕНИЕ**

Статии, интервюта, коментари

ТАНГРА ТанНакРа ИК
София, 2017

Биографична справка

Христо Меранзов Меранзов, доктор.

Роден е на 18.02.1934 г. в Харманли. Средното си образование завършва през 1952 г. в Харманлийската гимназия, където е председател на физкултурния колектив. През 1952 – 1953 г. е учебно-спортен инструктор в Околийски комитет за физическа култура и спорт (ОКФС) – Харманли.

От 1953 до 1957 г. е студент във Висшия институт за физкултура и спорт (ВИФ), днес Национална спортна академия. Завършва специалност Лека атлетика.

В края на 1957 г. е назначен за учител по физическо възпитание в Харманли, а от февруари 1958 г. е на щатна работа в Спортния отдел на ЦК на ДКМС като инструктор, зам. завеждащ и завеждащ отдел.

От 1962 до 1980 г. е член на Бюрото, зам.-председател и първи зам.-председател на ЦС на БСФС, а от 1980 до 1989 г. е зам.-завеждащ отдел в ЦК на БКП и отговоря за работата по физическото възпитание, спорта и туризма.

Той е дългогодишен зам.-председател и председател на Българската федерация по вдигане на тежести, а от 1976 до 1992 г. е член на борда и вицепрезидент на Международната федерация по вдигане на тежести.

Христо Меранзов участва с научни доклади и съобщения в редица национални, световни и олимпийски научни конгреси. Автор е на десетки книги, монографии, статии и др.

АВТОР НА ФИЛОСОФИЯТА НА СИСТЕМАТА ЗА ОЛИМПИЙСКА ПОДГОТОВКА (СОП) И ОРГАНИЗАТОР НА РЕАЛИЗАЦИЯТА И

Бележка на издателя

В Издателска къща ТАНГРА ТанНакРа излезе през 2008 г. под общата редакция на ст.н.с. Христо Меранзов и в съавторство книгата „БЪЛГАРСКИЯТ СПОРТ“ на български и английски език. Издадохме и две авторски книги – „ЗЛАТНИЯТ ВЕК НА БЪЛГАРСКИЯ СПОРТ“ (2012) и „ДА ВЪРНЕМ СПОРТА НА ОБЩЕСТВОТО“ (2013). Тези три книги излязоха в периода, когато нашият олимпийски спорт бе в непрекъсната криза и загуби безвъзвратно високите позиции, до които бе стигнал през 80-те години на миналия век.

Интересът на Христо Меранзов към тази тематика не е случаен. Той е автор на философията и ръководител на внедряването на Системата за олимпийска подготовка (СОП) на българските спортисти в продължение на повече от 20 години, когато работи като зам.-председател на Българския съюз за физическа култура и спорт (БСФС) и отговаря за олимпийската подготовка, за детско-юношеския спорт и за научно-приложната дейност на съюза. През това време защитава дисертация на тема „Организационно-методични основи на системата за олимпийска подготовка в България“, а след това се хабилитира като старши научен сътрудник в Националната спортна академия (НСА). Научните му интереси и професионалната му кариера протичат в областта на спортния мениджмънт. Негови знакови публикации са: „Система за олимпийска подготовка“, „Контролът в Системата за олимпийска подготовка“, „Система за откриване и усъвършенстване на талантите в спорта“, „За по-висока ефективност в работата на спортните цен-

трове в БСФС“, „Да ускорим внедряването на научно-техническите постижения в тренировката“, „Към олимпиадата – с научна организация и управление на подготовката“ и др.

Ръководството на ТАНГРА ТанНакРа ИК смята, че в предстоящата реформа на провалилия се модел на националния спорт ще бъде полезно да се знаят и вземат предвид някои основополагащи идеи и анализи, използвани в миналото, и да се потърсят начини за тяхното адаптиране към новите общественно-икономически условия. Това е главната причина да се обърнем към нашия утвърден автор и водещ специалист в тази област с предложение да подбере и представи публикации за миналото и настоящето на българския олимпийски спорт и идеи за неговото възраждане.

Димитър М. Димитров*
Управител на ТАНГРА ТанНакРа ИК

* Димитър М. Димитров е зам.-председател на ДФС „Локомотив“ София (1985 – 1987 г.), зам.-председател на Софийски градски съвет на БСФС (1987 – 1988 г.), основател и директор на СПСУ „Софспорт“ (1988 – 1994 г.)

ВЪВЕДЕНИЕ

И след провала ни на олимпиадата в Рио де Жанейро 2016 представянето на българския олимпийски спорт е без обективна цялостна оценка и без индикации, че се обсъждат радикални мерки, които да спрат падането и да възродят славните му традиции от миналия век. Въпреки това аз съм убеден, че този път няма да позволим да се разминем със суровата действителност и ще принудим управляващите спорта и държавата да започнат най-после дългоочакваната реформа.

Написах и изпратих аналитичен коментар за нашето представяне под заглавие „Олимпиадата в Рио де Жанейро и България. Коментар. (И след Рио де Жанейро ли ще чакаме да стане чудо с българския спорт)“ до председателя на Народното събрание, до премиера, до председателите на спортните организации. Различни формати от него са публикувани в пресата и някои сайтове. Не съм сигурен, че всички адресати ще го прочетат и използват. Затова приветствам идеята на ТАНГРА ТанНакРа ИК да издаде сборник, с който да се запознае по-широк кръг от хора и който да се използва при неизбежната реформа. Блазни ме мисълта, че чрез публикациите в този сборник ще участвам макар и косвено в реформата.

Помествам публикации и разработени от мен документи преди и след олимпиадата в Рио де Жанейро 2016, които показват, че проблемите на българския спорт не са от последните две-три години или от два-три олимпийски цикъла, а още от началото на демократичния преход в страната. Има повторения, които съзнателно не съм отстранил, за да се запази автентичността на документирането на този сложен период.

Давам си сметка, че някои от коментарите няма да се приемат еднозначно и ще предизвикат несъгласие, други ще се оспорят, а трети ще се отхвърлят. Не се притеснявам от това, защото важното е да се обсъждат. По някои от предложените варианти за реформиране ще има възражения, което също е нормално. Не мога да приема само безразличието към бъдещето на олимпийския спорт в страната, която е сред учредителките на съвременните олимпийски игри в Атина през 1896 г. и е дала плеада олимпийски шампиони, медалисти и деятели на модерния олимпизъм.

Скромната цел на този сборник е да предизвика спортната общественост да се замисли за съдбата на българския олимпийски спорт и настойчиво да изисква от държавата и обществото да го реформират.

ЗА НОВ СТРУКТУРЕН МОДЕЛ И ЗА НОВ ЗАКОН ЗА СПОРТА

От екстензивно към интензивно развитие

Дейността на БСФС след 1.01.1993 г. бе прекратена по силата на закона „Лучников“, а със закона за физическото възпитание и спорта от 1996 г. се узакони изградената вече държавна структура за управление на Националната спортна система. С тези два акта държавата отнема правото самодейният спорт да се самоуправява чрез своя единна национална обществена спортна организация и въвежда административно-бюрократичния модел и структура на държавно управление, което противоречи на позициите на Европейската харта на спорта и на практиките на всички страни от Европейския съюз. По този начин държавата поема както управлението, така и отговорността за бъдещето на спорта. В приложенията, поместени по-долу, съм анализирал както направените промени, така и постигнатите резултати. **За съжаление, констатацията ми е, че през този четвърт век българският спорт се намира в непрекъснато задълбочаваща се криза.** Ето някои цифри и факти:

1. Най-напред бе разрушена Системата за олимпийска подготовка, а след нея и цялата Национална спортна система с почти всички нейни подсистеми – работа с резерва, тренировъчен процес, спортно-състезателен процес, научно осигуряване, медицинско осигуряване, финансиране, материално-техническо осигуряване, както и структурите и механизмите за тяхното управление.

2. Ликвидирани бяха областните, общинските и нивозите градски и селски структури на обществените спортни организации, а държавни не се създадоха.

3. Изчезнаха зоналните, областните и общинските спортни прояви и първенства по почти всички спортове.

6. Извършен бе погром и срещу ведомствения, ученическият и студентският спорт.

4. Драматично намаля броят на треньорите и спортистите.

5. През последните 16 години, по данни на Евростат, двойно се увеличи броят на учениците до 16-годишна възраст, употребяващи дрога (от 14 процента през 1999 г. на 30 процента през 2015 г.).

6. С наднормено тегло са 15 процента от хората над 18 години (Евростат).

7. Получи се **катастрофален срив** в участието ни на олимпийските игри, където от 3-о място в Москва 1980 и 7-о място по броя на златните медали и 5-о по броя на медалите в Сеул 1988 се сринахме до 65 – 68-о в Рио де Жанейро 2016; от 41 медала (Москва) и 35 медала (Сеул) едва стигнахме до 3 в Рио де Жанейро, а от 2008 г. нямаме и шампион.

Така от безспорен спортен лидер на Балканите се превърнахме в абсолютен аутсайдер.

Изложеното в приложенията и изнесените цифри и факти недвусмислено показват, че **българският спорт вече четвърт век се развива не интензивно, както през втората половина на миналия век, а екстензивно.**

Една от основните разлики между интензивното и екстензивното развитие е внедряването и използването на науката в учебно-тренировъчния процес и в управлението на спортната дейност в цялата страна при интензивното развитие. Един пример – от 50 участници в Рио де Жанейро само на 11 са направени функционални изследвания, а през 1972 г., когато влизаме за първи път в олимпийската десетка в Мюн-

хен, на всеки участник за цялата учебно-тренировъчна година са направени по 57 медико-биологични изследвания, включващи ортостатични, физиологични, специфични за всеки спорт проби и проби с дозиращо натоварване.

Таблица 1
Брой медико-биологични изследвания
на един спортист

	Тренировъчна година	1968/1969	1969/1970	1970/1971	1971/1972
1.	Ортостатични проби	20.0	22.0	27.2	27.1
2.	Физиологични проби	7.1	7.5	10.3	10.6
3.	Проби с дозиращо натоварване	5.1	11.8	10.3	10.4
4.	Специфични проби	2.0	3.3	5.2	9.2
	ОБЩО	34.1	44.6	50.0	57.4

В приложенията обосновавам необходимостта от промяна на философията и на модела на управление на Националната спортна система. Многократно заявявам готовност да участвам в дискусия за обсъждане и намиране на решение за възраждане на българския спорт, но, за съжаление, все още няма индикации, че ще се случи нещо подобно на дискусия. Поради тази причина реших да предложа примерен вариант на структурния модел на Национална спортна система (НСС) като проект за обсъждане. Рискувам да бъда неправилно разбран, но съм твърдо убеден в необходимостта от нова реформа, която да трасира бъдещото развитие на спорта в България.

Предназначението на НСС е чрез практикуване на физически упражнения и спорт да помага на отделния човек да развива физиката си, да подобрява физическата дееспособност на обществото и спортния престиж на нацията. Тази триединна задача, съ-

гласно Конституцията на Република България, е отговорност на обществото, държавата и отделния човек, или, по-конкретно, на обществените организации, на държавните органи и на отделния човек.

Физическите упражнения са приоритет на държавните органи – учебни заведения, болнични заведения, армия, полиция и на отделния човек (като практикуващ и като бизнесмен), фитнес центрове и спацентрове, частни здравни заведения и др.

Спортът е приоритет на обществените самодейни и професионални спортни организации и на човека, практикуващ аматьорски или професионален спорт. Детско-юношеският спорт (ДЮС) е база и резерв на масовия аматьорски спорт и на елитния и професионалния спорт – талантите преминават нагоре, а отпадащите попълват редиците на масовия аматьорски спорт. Новият модел на НСС следва да улеснява и да направи по-ефективно реализирането на триединната задача. Това означава, че той трябва да се адаптира към държавните структури, за да използва най-ефективно и пълноценно създадените от държавата условия и ресурси за практикуване на физически упражнения и спорт, както и да привлича отделния човек и бизнеса в създаването на материални условия и в управлението на НСС.

Мисля, че в съзвучие с изложената философска същност на Националната спортна система (НСС) е целесъобразно вместо **министерство** да се създаде **Национална спортна организация** (НСО) – съюз, асоциация, конфедерация, като доброволно сдружение на юридически самостоятелни и регистрирани национални спортни федерации и/или съюзи, спортни клубове и др. Става дума за доброволно, а не за задължително сдружаване с линейна (военна) структура на управление отгоре-надолу. Членството в НСО трябва да носи привилегии и да удовлетворява пот-

ребности, които са трудно постижими или невъзможни извън организацията. Такива могат да бъдат: приложнонаучното осигуряване на подготовката на националните отбори; участието в комплексни международни състезания като олимпийски игри, европейски олимпийски игри, балканиади и световни игри на неолимпийските спортове, универсиади, първенства на армиите от НАТО и др.; развитие на Системата за детско-юношески спорт (школи, центрове, спортни училища); материално-техническо осигуряване на учебно-тренировъчната и спортно-състезателната дейност в страната; единна система за обучение и повишаване на квалификацията на спортно-педагогическите кадри – треньори, инструктори, съдии и мениджъри; правни и специфични проблеми за формирането на новите професии – треньор, мениджър, спортист; финансово осигуряване на националната спортна система и др.

За да стане привлекателна и ефективна, НСО трябва да получи от държавата някои от нейните функции като разпределение на държавната субсидия, квалификация и преквалификация на спортно-педагогическите кадри, стопанишването на материалната спортна база, възстановяването на одържавената база на БСФС, включително и спортния тотализатор, и др.

Държавните функции на национално равнище могат да се делигират изцяло на НСО, както е в Италия, или да се създаде инспекторат (отдел) към министерството на образованието и науката, или към друго министерство, както е в Германия, които да имат главно контролни функции по прилагането на закона и министерските постановления. Заслужава да се изучи и опитът на Унгария, Чехия и Хърватска. Необходимо е в Народното събрание да се запази сегашната Комисия по въпросите на децата, младежта и спорта.

Предлагам примерен Структурно-функционален модел на Националната спортна система (НСС)...

СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЕН МОДЕЛ НА НСС (вж. Приложение 6).

I. На национално равнище.

Народното събрание приема закон (доктрина, стратегия), с който утвърждава структурния и функционалния модел на Национална спортна система (НСС) и създава юридически предпоставки за интегриране на дейностите на обществените и на държавните органи за безконфликтно и високоефективно функциониране на НСС.

Министерският съвет чрез Министерство на образованието и науката (МОН), Министерство на отбраната (МО), Министерство на вътрешните работи (МВР), Министерство на здравеопазването (МЗ), Министерство на туризма (МТ) **създава условия и ръководи** практикуването на физически упражнения в задължителните държавни програми и съдейства на обществените спортни организации за практикуването на масов спорт за здраве и елитен спорт за престиж. **Делегира** свои функции на Национална спортна организация (НСО) в управлението на спортната дейност и **насърчава** участието на държавните, областните и общинските органи в създаването на условия за практикуване на спорт.

Националната спортна организация (НСО) отговаря за развитието на спорта в страната и координира на национално равнище дейността на НСС.

НСО приема като пълноправни свои членове всички желаещи обществени спортни организации (федерации, съюзи, конфедерации и др.) в страната, като се запазва тяхната юридическа самостоятелност. Конгресът на НСО избира Национален съвет (НС), а той

избира Изпълнителен комитет (ИК) за оперативната си дейност и следните съвети:

1. Съвет на федерациите по олимпийските спортове (Система за олимпийска подготовка).
2. Съвет на федерациите по неолимпийските спортове.
3. Съвет за детско-юношески и ученически спорт.
4. Съвет за масов спорт (Спорт за всички и комплексни спортни прояви).
5. Съвет за студентски спорт.
6. Съвет за ведомствен и професионален спорт.

Особено място заема Съветът на олимпийските спортове. Поради непрекъснато нарастващата важност на съвременните олимпийски игри той трябва да поеме задължението за интензивно развитие на олимпийските спортове в страната, което налага оформянето му като специфична подсистема на Националната спортна система. По същество той се обособява като система на НСО за олимпийска подготовка и следва да координира усилията на всички олимпийски федерации по подготовката на олимпийския елит и на неговия резерв като осигурява научно управление на учебно-тренировъчния и на спортно-състезателния процес и на всички произлизащи от това изисквания.

Националният съвет ръководи дейността на НСО между конгресите, изпълнява делегираните държавни функции и координира усилията си с тези на държавните органи в центъра и по места. Координира и подпомага федерациите по работата им в страната, по подготовката и провеждането на вътрешни и международни състезания, като за целта утвърждава единен републикански и международен спортен календар. Организира комплексни спортни състезания в страната и участието на националните отбори в олимпийски

и европейски игри и в други международни комплексни прояви. Разработва годишните бюджети на НСО, като приходите се получават от държавния бюджет, от спортния тотализатор, от собствени приходи, от телевизионни права, реклама, спонсорство и др.

II. На областно равнище.

Областният съвет на НСО изпълнява функциите на НСО на областно равнище, като синхронизира работата си с органите на областната администрация. Подпомага и координира работата на областните спортни федерации. Провежда областни комплексни спортни прояви и организира участието на областната спортна организация в националните комплексни състезания.

III. На общинско равнище.

Общинско обединение на спортни клубове (Общински съвет на НСО). Ръководи спортната дейност в общината и си сътрудничи с общинската администрация и с органите на образованието и здравеопазването. Отговаря за работата на спортните школи (СШ) и спортните училища (СУ). Помага на спортните клубове на територията на общината да организират учебно-тренировъчната и спортно-състезателната дейност по своите спортове и провежда общински комплексни спортни прояви.

IV. На низово равнище – предприятие, училище, квартал, село.

Съвет на спортни секции и/или секции по вид спорт, които организират тренировки и състезания в секциите и между секциите. Участват в спортния календар на общината.

ЕПИЛОГ

Изложените идеи имат концептуален характер. Те следва да бъдат обсъдени от възможно най-широк кръг спортни експерти и след това с помощта на юристи в областта на държавното право и областта на управлението на социалните системи да се подготвят два документа:

1. Национална спортна доктрина (стратегия);

2. Закон за физическата култура и спорта.

В първия документ да се изложат задълженията на държавата и на обществените спортни структури, да се определят рамките на техните правомощия и компетенции, да се прехвърли спортният тотализатор към НСО и да се определи процент от brutния вътрешен продукт за нуждите на спорта.

Във втория документ да се формулират правните, социалните, финансово-икономическите и административните норми за внедряване в практиката на Националната спортна доктрина или стратегия.

Двата документа имат общодържавно и дългосрочно предназначение, нямат партийно-политически характер и не могат да бъдат използвани за партийни цели. Утвърдени от Народното събрание, те следва да се спазват от всички субекти на обществото – държавна администрация, обществени органи, бизнес и всеки гражданин.

Като приемам горната постановка като аксиома, смятам, че най-подходящ инициатор и координатор за разработването на двата документа следва да бъде президентът (и президентската администрация). Най-добре е да бъде учредена – като помощен орган на президента – Президентска спортна комисия. Давам си ясна сметка, че не всичко, казано дотук, ще бъде прието и изпълнено в този му вид. Предложеният мо-

дел (структурен и функционален) в хода на обсъжданятия и адаптирането му към държавните структури ще претърпи изменения. Важното е философията на реформата в двата документа да се запази.

11.11.2016 г.
София

СПРЕТЕ СПОРТНИЯ ГЕНОЦИД В БЪЛГАРИЯ

Сп. „Спорт и наука“,
бр. 2, 2016 г.

През последните години все по-рядко говорим и пишем за спортните успехи на българите. Поколения деца и юноши не са виждали актуални олимпийски шампиони в индивидуалните спортове и национални отбори медалисти по спортните игри. Създава се комплекс в младите хора, че сме нация без традиции и без качества да се състезаваме наравно с най-добрите или, с други думи, не сме спортна нация. Това не е така. Няма го обаче Паисий Хилендарски, за да произнесе знаменитото си питане... **Ооо, неразумни и юроде... защо се срамуваш от своето спортно минало?** Българският спорт има славна история, а България бе в олимпийската десетка на най-силните спортни нации в света в продължение на три десетилетия.

I. От Златния век на българския спорт до дълбоката криза

Преди олимпиадата в Пекин 2008 в отворено писмо до президента Георги Първанов пледирах за „...необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и предприемане на мерки за възстановяване на международните му успехи“, а след олимпиадата в сп. „Понеделник“ (бр. 8 – 9, 2008 г.) констатирах, „...че нашият спорт се връща на равнището си от петдесетте години, когато се разчиташе предимно или само на борбата, а още по-лошото е, че ако продължаваме да се спускаме така главоломно надолу ни грози опасността да останем и без борбата“.

За съжаление, четири години по-късно констатирам, че „по-лошото“ е станало. Само един медал от борбата и пълно фиаско на олимпийския ни спорт: 63 – 68-о място в класирането на нациите по медали в Лондон 2012. Пак за съжаление, констатирам, че се случва и най-лошото – и след Пекин, и след Лондон нямаме обективна оценка на състоянието на българския спорт.

Обективната оценка изисква да признаем, че вече над 25 години българският спорт се намира в непрекъснато задълбочаваща се криза (вж. *Таблица 1*, *Таблица 2* и *Графика 1* по-долу), при това не става дума за отстъпление, където може да се борави с проценти, а за катастрофален срив, където всички показатели падат с много пъти. От водеща сила и спортен хегемон на Балканите се свлякохме до жалкото и срамно за нас 6-о място на полуострова и от лидер се превърнахме в аутсайдер. Разрушена е не само Националната спортна система, а и почти всичките нейни подсистеми – тренировъчен процес, работа с резерва, спортно-състезателен процес, научно осигуряване, медицинско осигуряване, финансиране, материална база и техническо осигуряване, както и структурите и механизмите за тяхното управление.

Таблица 1
Сриването от Сеул 1988 до Лондон 2012

	Медали				Ранглиста класиране по нации
	златни	сребърни	бронзови	общо	
Сеул 1988	10	12	13	35	7
Лондон 2012	0	1	1	2	63 – 68
Разлика	-10	-11	-12	-33	-56 – 61

Таблица 2
Българският спорт
на Балканите

Сеул 1988		
1.	България	35 медала
2.	Румъния	24 медала
3.	Югославия	12 медала
4.	Турция	2 медала
5.	Гърция	1 медал
	ОБЩО	74 медала

Лондон 2012		
1.	Турция	5 медала
2.	Хърватия	5 медала
3.	Сърбия	4 медала
4.	Словения	4 медала
5.	Румъния	3 медала
6.	България	2 медала
7.	Гърция	2 медала
8.	Черна гора	1 медал
9.	Кипър	1 медал
	ОБЩО	27 медала

В медиите след Лондонската олимпиада от 2012 г. се появиха оценки, които са в широк диапазон. Ето няколко примера...

Премиерът Бойко Борисов в интервю във в. „7 дни СПОРТ“ от 18.08.2012 г. на въпроса за неговата оценка отговаря:

„В общи линии, добра, като се има предвид, че нашите отбори нямаха база за подготовка, нямаша лаборатория за допинг контрол и в половината федерации години наред имаше какви ли не скандали. Ако имахме малко повече шанс, можеше дори да отчетем, че представянето е много добро“.

Спортният министър Свилен Нейков във в. „Труд“ от 14.08.2012 г. призна:

„Не бих казал, че представянето ни е разочароващо, а имахме малшанс в много от спортовете – художествена гимнастика, борба... Чисто технически не успяхме да спечелим тези медали“.

Това е оценката на ръководителите на спорта в изпълнителната власт, сиреч на държавата.

Спортният експерт Огнян Макавеев, преподавател в НСА и бивш старши треньор на националния отбор по свободна борба, в интервю, озаглавено „По този път не ни чака нищо добро“ във в. „7 дни СПОРТ“ на 18.08.2012 г., говорейки за подготовката и участието ни в Лондон, заявява, че *„успешният модел е различен от това, което се прави у нас“*, и че провалът на борците не го изненадва – *„Аз не мога да разбера защо това нещо се окачествява като изненада. То беше ясно, че ще стане, въпросът беше кога?“*.

Графика 1

Проф. д-р Цветан Желязков, световна величина в теорията и методиката на спортната тренировка, в статия *„Изчезна резервът, изчезнаха успехите“* във в. „24 часа“ от 26.08.2012 г. твърди:

„За любителите на спорта и за очакванията на нашата спортна общественост това е дълбоко разочарование. За специалистите, които следят съвременните тен-

денции в развитието на елитния спорт и състоянието на нашата система за високо спортно майсторство в последните 20 години, класирането е съвсем закономерно“.

Симеон Щерев, треньор номер 1 на България за 2010 и 2011 г., старши треньор на националния отбор по свободна борба, в интервю под заглавие „Канада иска Симеон“ пред в. „Преса“ от 3.09.2012 г. на въпроса „Според вас кой чужд модел трябва да последваме?“ дава следния отговор: „Защо да следваме чужди модели, когато ние тук имахме прекрасна система“, а след като изброява какво очаква да се направи сега, заявява:

„Но ако това, което ви казвам, не се промени, не само аз, а всички останали добри треньори и спортисти ще бъдат принудени да бягат навън. Много вече го правят и никой не може да ги вини“.

Такива са оценките на експертите.

В зората на съвременните олимпийски игри, когато участват все още малко страни и спортисти, Пиер Де Кубертен, тогава президент на Международния олимпийски комитет (МОК), бе казал, че важното е да се участва, а не да се побеждава. Ето как тази фраза оживява днес в статията „По-добре по-малко, но по-добре“ изпод перото на спортния журналист Владимир Памуков във в. „Труд“ от 14.08.2012 г.:

„Пиер Де Кубертен е жив. Нещо повече – маркизът даже аристократично си живурка в сърцата на българските олимпийци. Кога го разбрахме? На най-точното място и време – игрите на тридесетата олимпиада в Лондон. Там б3-ма наши спортисти издигнаха майка България на паметното б3-о място в класирането на страните по медали и записахме най-слабото си

представяне от далечната 1952 г. на игрите в Хелзинки. Цели 17 дни терзания и кански мъки за това поне от присъстващи да станем участващи. И среброто на Станка Златева, и бронзът на Тервел Пулев поне ни поставиха на картата на медалите. Мъка, мъка... Като живота български“.

В социологическо изследване на „ББСС Галъп интернешънъл“ по време на олимпиадата 62 процента или близо две трети от българите заявяват, че за тях „като цяло е важно дали българските спортисти побеждават или не“.

„Мълчанието на спор/т/ните агнета“ е оригиналното заглавие на статията на един от доайените на спортната журналистика Андрей Кожухаров, публикувана във в. „Труд“ от 30.11.2012 г. Той започва статията си с каскада от укорни въпроси:

„Кой ще потърси отговорност за похарчените пари за тъй наречената олимпийска подготовка? Защо родните федерации се превърнаха в акционерни дружества и ООД-та? Други се учеха от нас, а сега ние от кого ще се учим?“.

Журналистът твърди, че е останал „изненадан от факта, че след това Ватерло за страната ни в Лондон... първият човек в спорта не си подаде оставката“, а приема, че „...да, времената се промениха, но ние, българите, свикнахме да бъдем фактор в олимпийското движение след пробива в Мюнхен 1972 и незабравимите игри в Сеул 1988 и сега не можем да приемем фиаското“, и прави извода:

„Време е да се смени целият модел на българския спорт и да се върнем към традициите си, от които в момента се учат не кой и да е, а Франция и Англия“.

Това са оценките, отразени в пресата.

Премиерът Бойко Борисов в цитираното по-горе интервю прави интересно откритие:

„В момента големите държави всъщност работят по програмите и по начина, по който работиха навремето в България“.

Да, така е. Констатацията е точна. Въпросът е защо ние се отказахме? Случайно или систематично унищожаваме Националната спортна система?

Моят отговор е, че нито успехите до 1990 г., нито непрекъснато задълбочаващата се криза след това са случайни. В книгите „Система за олимпийска подготовка“ (1976), „Българският спорт“ (2008), „Златният век на българския спорт“ (2012) и „Да върнем спорта на обществото“ (2013) съм описал как бе изградена и как ефективно функционираше нашата Национална спортна система от онова време. Сега ще опитам да разкажа онова, което зная за нейното ликвидиране или за СПОРТНИЯ ГЕНОЦИД В БЪЛГАРИЯ

В заглавието и в текста използвам думата „геноцид“. Съгласно УИКИПЕДИЯ *„геноцидът е целенасочено и систематично унищожаване, частично или пълно, на дадена национална, етническа, расова или религиозна група... говори се и за културен геноцид. Такъв може да бъде провеждан, както явно (посредством явни държавни актове), така и прикрито – чрез косвена икономическа, информационна и друга политика“.* Показаното в таблиците и на графиката, както и изложеното дотук аргументират приложимостта на горната дефиниция за случващото се с българския спорт. **Да, има спортен геноцид в България.**

Кой го поръча и дирижира? Генерално това е ръководството на Съюза на демократичните сили (СДС), поръчител е Филип Димитров (Ф. Д.), предсе-

дател на СДС и министър-председател на България (1991 – 1992 г.), а физическият извършител е Цвятко Бърчовски, министър на спорта по това време.

Кой е Филип Димитров? Ето как го характеризира Паун Цонев, виден български публицист, журналист и писател, в статията „Ибо доживяхме, Господи – Ф. Д. в Конституционния съд!“, публикувана във в. „Труд“ от 23.09.2015 г.:

„Ф. Д. ...ще остане в новата история на България като премиера, при когото започна жестокият погром върху държавността, икономиката и селското стопанство на страната. Погром, трасиращ пътя на България до сегашното ѝ унижително положение на абсолютен европейски аутсайдер“.

Ще добавя – това е премиерът, който поръча спортния геноцид в седмата по сила спортна нация в света, която будеше възхищение и завист със своите 35 медала и 10 олимпийски титли на олимпиадата в Сеул 1988, и който трасира пътя ѝ към нейната олимпийска голгота в Лондон 2012, където тя се свлече до 63 – 68-о място без титла и само с 2 медала.

Няколко години след началото на спортния геноцид имах непланирана, случайна среща с покойния проф. Георги Кабуров, с когото през 50-те години на миналия век учихме едновременно във Висшия институт по физическа култура и спорт (ВИФ, днес НСА), директор на Центъра за научна информация и документация при БСФС, ректор на НСА, уважаван експерт. На срещата, естествено, главната тема, която обсъждахме, бе рязкото влошаване на националния спорт. Изказах моята тревога и учудване, че никой не реагира на разрушаването на Системата за олимпийска подготовка (СОП), в която ние с него работихме и която познаваме много добре, и че се опасявам да

не би същата участ да сполети Системата за детско-юношески спорт (СДЮС), което ще доведе до фактическото ликвидиране на Националната система за физическо възпитание и спорт. Реакцията на проф. Георги Кабуров бе изненадваща за мен. Изненадващо бе твърдението му, че това е планирано. Ще предам по памет неговия коментар и съм сигурен, че ако беше жив, той щеше да го потвърди и допълни. Ето резюме на казаното от него. Не го поставям в кавички, защото правя свободен преразказ... През ноември 1991 г. управляващата партия СДС съставя правителство с министър-председател Филип Димитров (председател на СДС). Той кани Георги Кабуров и му предлага да стане министър на спорта с две главни задачи – да разгони комунистическата спортна номенклатура от горе до долу и да ликвидира БСФС като комунистическо образование. Професорът се аргументира, че той, макар и безпартиен, е един от кадрите, работили и създавали висококвалифицирана Национална спортна система, която се ползва с авторитет и признание в спортния свят. Между плеадата кадърни кадри има и слаби, но ще е грешка тоталното отстраняване на всички. Що се отнася до БСФС – това е една обществена спортна организация със структурни подразделения по всички равнища: в центъра – федерации, в окръзите – окръжни съвети, в общините – физкултурни дружества, а в низовите структури – спортни секции, физкултурни колективи и клубове. Един държавен орган не може да замести такава организирана обществена структура. На декларацията на Георги Кабуров, че той не може и не желае да разгонва кадри, с които е работил, а част от тях създавал като университетски преподавател, и да ликвидира ефективно действаща система, министър-председателят му казва да не се безпокои, защото те ще поставят Атанас Георгиев за зам.-министър, който

ще свърши тази работа. „В такъв случай го назначете за министър“ – отговаря Георги Кабуров, благодари за оказаната му чест и отказва министерското кресло.

По времето, когато СДС търсеше ръководители – изпълнители на геноцида на спорта, ме посети Ненчо Христов, най-популярният наш колоездач, победител в Пробега на мира през 1957 г., и ми разказа, че му предложили да го назначат за зам.-министър по проблемите на материалната база, но той отказал с аргумента, че не се чувства подготвен за подобна дейност. Задава ми въпроса бих ли се съгласил да организирам среща при президента Жельо Желев, за да му разкажа как сме постигнали големите спортни успехи в миналото и какво следва да прави СДС сега. Не го попитах на кого е инициативата – на президента или на премиера. Но обясних, че не би имало полза от подобен разговор, тъй като на този етап СДС търси какво и как да разруши, а не да строи. Така както и БКП постъпи в края на 40-те и началото на 50-те години на миналия век. „Нека изчакаме още“ – бе дипломатичният ми отказ.

СДС назначи за министър Цветко Бърчовски, един от големите български баскетболисти – спортист и треньор, и за негов заместник – Атанас Георгиев. Виждаме се с Цветко Бърчовски и го поздравявам с отговорния пост, пожелавам му успехи. „Какво ще ме посъветваш?“ – пита Цеко. Казвам: „На тебе, като са те назначавали, са ти казали какво да правиш, а това, което аз бих ти казал, едва ли ще има някакво значение. Тъй като обаче дълги години съм бил в ръководството на националния спорт, бих могъл да ти кажа някои неща, които да те предпазят от груби грешки: *първо*, не си прави илюзия, че ще вземаш пари от младежките дейности и ще ги даваш на спорта – гледай да не става обратното; *второ*, помни, че материалната база не може да бъде печеливша – тя трябва да обслужва спорта; и *трето*, не си въобразявай, че ти

управляваш спорта. Спортът е обществено явление и не се управлява с директиви, заповеди и други административни хватки. Федерации, съюзи, физкултурни дружества, секции, клубове и т.н. се подпомагат, координират, контролират, стимулират, финансират и т.н.“. Като гледам сегашното състояние на спорта, си казвам: „Язык за приказките!“.

След като Цвятко Бърчовски пое властта, бе даден старт на геноцида на Националната спортна система. БСФС бе лишен от държавна субсидия, федерациите бяха принудени да признаят да бъдат придатък на министерството, а окръжните структури и физкултурните дружества и техните спортни секции, заедно с физкултурните колективи, групи, кръжоци и други низови (първични) звена бяха ликвидирани. В изпълнение на закона „Лучников“, който изисква от 1.01.1993 г. БСФС да прекрати съществуването си и да се ликвидира имуществото му, започна разграбването и унищожаването на спортната база, стотици кадърни треньори бяха принудени да търсят реализация в чужбина, а към кадрите на спортния съюз, единствено у нас от страните в Европа, бяха прилагани принципите на лустрация.

На 14.09.1994 г. се провежда XII пленум на Централния съвет на БСФС, който единодушно приема декларация до президента, председателя на Народното събрание и председателя на Министерския съвет на България, в която с тревога се констатира, че *„БСФС, обществената организация на българския спорт, бе подложен на неимоверен натиск...“*, подчертава се, че *„каузата на българския спорт изисква партньорство и общите усилия на всички политически, държавни и обществени организации...“* и се апелира към това *„държавните структури да поемат своята отговорност за обезпечаване на действителен демократичен курс на развитие на българския спорт“*.

На 20.12.1994 г. се провежда IX конгрес на БСФС. Ето неговата оценка за първите години на прехода:

„Частично или изцяло бяха ликвидирани доказателствата своята висока ефективност системи за подбор и подготовка на спортния резерв и на спортното майсторство, научното осигуряване и контролът на спортния процес...“.

Въпреки тези и други подобни обезпокоителни констатации и настоявания геноцидът продължи. СДС нито тогава, нито сега признава своята грешка. Два пъти СДС съставя правителство: през 1991 – 1992 г. с министър-председател Филип Димитров (през 1993 – 1994 г. с министър-председател Любен Беров) и с министър на спорта Цвятко Бърчовски; през 1997 – 2001 г. с министър-председател Иван Костов и с двама министри на спорта съответно: Цвятко Бърчовски (1997 – 2000 г.) и Симеон Спасов (2000 – 2001 г.). Въпреки непрекъснато задълбочаващата се криза СДС не променя спортната си политика, нито набелязва мерки за излизане от нея. Нещо повече. Четири-пет пъти се сменят лидерът и ръководството на партията и не се намери човек, който да поиска преразглеждане на провалилата се концепция.

От 1997 до 2002 г. президент на България бе Петър Стоянов от СДС. Той е бивш волейболист и бивш зам.-председател на Волейболната федерация и се предполагаше, че ще помогне на спорта. Вицепрезидент по това време бе Тодор Кавалжиев, мой съученик от Харманли. Поисках среща с него и му дадох три страници текст с мои оценки за състоянието и идеи за промени в Националната спортна система с молба да го предаде на президента. Очаквах след прочита да има някаква реакция. Минаха три-четири месеца и научих, че Петър Стоянов е разговарял по този проблем с лидера на СДС и министър-председател Иван Костов,

който му е дал да разбере да продължава да поздравява спортистите при успехи и да не се занимава с глобалните проблеми на спорта. Стана ясно, че тази партия е направила каквото е могла, т.е. навреди на спорта, и че на нея не може да се разчита.

Четири години (2001 – 2005 г.) управлява правителството на Националното движение „Симеон Втори“ (НДСВ) с министър-председател Симеон Сакскобургготски и спортен министър Васил Иванов-Лучано. През този период имаше известно смекчаване на санкциите към обществените организации и плахи опити за сътрудничество с БСФС, като даже в последния ден на мандата си (16.08.2005 г.) министърът на спорта му дава лиценз, придружен с благодарствено писмо до председателя, в което пожелава... *„на целия екип на ръководената от Вас федерация много бъдещи успехи“*. Да, точно така – федерация, а не съюз, с който, впрочем, имаше подписан меморандум за основните положения за съвместна дейност. Меморандумът явно е останал в папката, но не и в съзнанието и ежедневието на министъра.

Парадокс е, че Българска социалистическа партия (БСП) наследницата на Българска комунистическа партия (БКП), която бе управляваща партия по времето на Златния век на българския спорт, също мълчи. И... бездейства. Или, ако действа, то не е в правилната посока. Обикновено в годината преди избори се приема предизборна платформа, в която се критикува състоянието на спорта и се обещават реформи, а след изборите, ако БСП е във властта, не променя съществуващия модел, а ако е в опозиция, продължава да го критикува. Така БСП пропилява доверието на милио-ни любители на спорта и на спортистите, които очакваха тя да върне спорта на обществото и някогашната спортна слава на България. Защо? Защото нейната предшественица успя при тоталитарна-

та форма на управление на държавата да даде спорта на обществото, а не на държавната администрация и нещо повече – да делигира държавни функции на обществената спортна организация и над 30 години да осигури стабилност на Националната спортна система. Жалко за спорта! Жалко за България! Пиша така, защото на ръководителите на тази партия бе подсказвано и казвано нееднократно за грешната спортна политика.

Ще изложа и някои от личните си опити да предизвикам дискусия и промяна на визията на БСП за състоянието и бъдещето на националния спорт. В периода от 1995 до 2001 г. при председатели на партията Жан Виденов и Георги Първанов, участвах в обсъждането на проектите за президборни платформи на раздела за спорта и аргументирано настоявах за промяна в модела на управлението на националния спорт, но безрезултатно. Стигна се само до критико-аналитично изказване в Народното събрание от Атанас Мержанов, депутат от БСП. Потвърди се отново моята теза, че бъдещето на спорта не е партийно-политическа задача, а обществена повеля, която може да се реализира чрез национална спортна доктрина приета от Народното събрание с консенсус между политическите сили, които са представени в него. Реших, че президентът и президентската институция, а не партиите и партийните лидери трябва да инициират национална дискусия за изработването на доктрина и консенсус за нейното приемане. Вече споменах как се провали опитът ми да ангажирам за тази цел президента Петър Стоянов.

Оставаше да пробвам и при президента Георги Първанов, бивш председател на БСП. Този път чрез Отворено писмо, публикувано във в. „Труд“ (бр. 27, 28.01.2008 г.). Предлагам няколко цитата от него:

„Като един от ръководителите на националния ни спорт от 1958 до 1992 г. ще си позволя да обявя необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и предприемане на мерки за възстановяване на международните му успехи...“;

„Изграждането на БСФС (1958 г.) вместо бюрократичния държавен орган Върховен комитет за физическа култура и спорт върна спорта на обществото. Националната обществена организация обедини ентузиазма, любовта и енергията на хиляди деятели и специалисти.

През 60-те години се доразвиха структурите и се изясниха понятията за масова физкултура, масов спорт и високо майсторство. После държавата делегира много от функциите си на обществото в лицето на БСФС, а чрез него – на спортните федерации и на спортните дружества и техни подразделения. Държавата остави за себе си задължението да подготвя спортни кадри и да развива науката, да финансира строителството и поддържането на материалната база, да формира спортната политика и да контролира нейното прилагане. Това се извърши от тоталитарна, а не от демократична държава...“;

„Така подредена и непрекъснато усъвършенствана Националната спортна система функционираше до края на 80-те години. Бяха необходими около 10 години, за да се появят значими международни успехи. Започнаха след олимпиадата в Мексико 1968, минаха през всички световни и европейски шампионати и олимпиади и стигнаха апогея си през 80-те години.

Връх в развитието си достигат и почти всички направления на Националната спортна система: масов спорт, детско-юношески спорт и елитен спорт. Този период с пълно основание може да се нарече Златен век на българския спорт...“;

*„...Вместо да адаптираме, усъвършенстваме и до-
развиваеме ефективно функциониращата Национална
спортна система и при демократичната държава, ние
я разрушихме...“;*

*„Уважаеми г-н Президент, в спортните среди се
ползвате с репутацията на държавен глава, който не
само обича, но и разбира спорта. Помогнете да се
върнем на правия път, който ни сочи и Европейската
харта за спорта. На президента най-много подхожда
да инициира обществени дебати за състоянието и бъ-
дещето на българския спорт и изработването на стра-
тегия за неговото развитие. И в нея да намерят място
както държавата, така и обществените спортни орга-
низации“.*

Георги Мърков, олимпийски, световен и европейски шампион по борба, беше председател на Съвета по спорта на БСП, когато негов лидер бе Сергей Станишев. Покани ме на няколко заседания на съвета, включително и когато се обсъждаше спортният раздел на предизборната платформа за парламентарните избори през 2014 г. На заседанието изложих описаната по-горе концепция и подчертах, че за да се реализира тя, трябва председателят на партията лично да се ангажира. По-късно се договорихме Георги Мърков да поиска среща разговор със Сергей Станишев, където ние двамата да го убеждаваме да поеме личен ангажимент. Това не стана. Коментарите тук са излишни, защото е видно, че със своето бездействие БСП става съучастник в спортния геноцид. В трите правителства на БСП министри на спорта бяха:

1) Христо Христов в правителството на Жан Виденов, непознат за спорта, стоя в Спортната палата като чуждо тяло, не направи нещо запомнящо се и остана непознат за спортната общественост;

2) Весела Лечева в правителството на Сергей Станишев, популярна в спортните среди, вицеолимпийска, многократна световна и европейска шампионка по спортна стрелба, бе посрещната с очаквания за сериозни реформи. В началото на мандата ѝ имахме делови разговор, в който се опитах да ѝ внуша да възстанови статуквото на БСФС и да назначи за главен секретар на министерството независим експерт с перспектива той да остане на поста поне десетина години независимо от цвета и идеологията на управляващата политическа сила, тъй като това е един от вариантите да се стабилизируют взаимоотношенията между държавната администрация и спортната общественост. Бяха направени някои промени, но те имаха временен характер и не засягаха промяната на модела на националната система;

3) Мариана Георгиева в правителството на Пламен Орешарски (мандат на БСП), непозната и неприета от спортните среди, ще се запомни с някои популистски идеи и с мерки и действия, продиктувани отвън, които не засягаха същността на системата.

През 2009 г. партията Граждани за европейско развитие на България (ГЕРБ) спечели изборите и състави правителство. Ние, спортните деятели, виждахме светлина в тунела и се надявахме най-после да започне реформирането на спорта. Главните аргументи бяха: *първо*, лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов е спортен човек, състезател, треньор и председател на федерация, а неговият заместник Цветан Цветанов е възпитаник на НСА; *второ*, предизборната платформа обещава реформи в правилната посока, и *трето*, Бойко Борисов става премиер, Цветан Цветанов – вице-премиер, а министър на спорта – Свилен Нейков, доцент в НСА, старши треньор на националния отбор по гребане, избран за треньор номер 1 на страната за 2008 г. Прекрасна комбинация! По-добра не сме

имали и надали някога спортът ни ще има втори подобен шанс. Мисля, че аргументите бяха убедителни и основателни за оптимизма ни. Какво се случи?

Бяха разработени и приети от Народното събрание в духа на платформата Стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2012 – 2022 г. (утвърдена на 24.11.2011 г.), както и изменения и допълнения в Закона за спорта (утвърдени на 9.11.2012 г.). В тези документи има добри постановки, чието прилагане би помогнало за създаване на предпоставки за реформи.

Позволявам си да коментирам някои от тях, за да се видят парадоксите в нашия спорт. Нормативните документи поставят в центъра на системата националните обществени спортни организации, а в модела и в практическата работа по прилагането на нормативните документи те са в периферията, изтикани в ъгъла или въобще ги няма. Документите изискват децентрализация, а в практиката няма никаква структура на областно и общинско равнище за сметка на невероятната централизация на всичко в Министерството. Изисква се разширяване на доброволчеството в спорта, а се ширят бюрокрацията и издигането на ролята на Негово Величество Чиновника вместо методиста и командира на производството – треньора. Тръби се за икономии и ефективност, а медалите ни струват със стотици пъти по-скъпо от преди. Възникват логичните въпроси: Кой пречи на изпълнението на нормативните документи? Какви интереси се задоволяват и докога обществото и държавата ще търпят тези парадокси? И накрая – парадокс на парадоксите! – в демократична България държавните интереси в спорта се защитават от мастодонт като Министерство за младежта и спорта (ММС), а обществените – от над 100 обществени национални спортни организации, и поради факта, че те нямат единен национален координатор, тази роля се

изпълнява от... самото министерство. Тъй като подзаконовите нормативни документи се изготвят и утвърждават от него, става ясно, че те отразяват позициите едностранно, т.е. без коректив и без съобразяване със становището на самодейния спорт. Това се прави независимо от изричното изискване на раздел VII от Стратегията за спорта, което гласи:

„Преодоляването на съществуващите проблеми налага комплекс от съгласувани действия на държавата и обществото за изграждане на една съвременна, научнообоснована система за физическо възпитание и спорт, която да бъде адекватна на нарастващите потребности на населението от двигателна активност, здравословен начин на живот и престижни изяви в сферата на високото спортно майсторство“.

И се прави въпреки текста на чл. 10, ал. 1 от Закона за спорта, който постановява, че *„...спортните организации... осъществяват тренировъчна, състезателна и организационно-административна дейност, и развиват и популяризират физическото възпитание и спорта“*. В чл. 10, ал. 3 категорично се декларира, че *„държавата поощрява създаването и функционирането на спортните организации“*, но това не пречи единствената национална комплексна (многоспортова) организация – БСФС, да няма лиценз и да е извън този закон. Парадокс е, че това не смущава министерството и не предизвиква протестна реакция от страна на спортната общност. И двете страни мълчат в съгласие с парадокса. Възможно е министерството да не приема устава на БСФС, програмата или кадрите, които работят там, но защо тогава не предприема поощрителни мерки за създаването и функционирането на друга национална комплексна (многоспортова) спортна организация, с която да си партнира.

Буди тревога пасивността и на БСФС, и на над 100-те национални спортни федерации и съюзи с едно-спортов статут. Ето как и ГЕРБ разочарова деятелите, спортистите и любителите и зае достойно място в редиците на извършителите на спортния геноцид. За второто правителство на ГЕРБ и министър Красен Кралев няма да пиша, защото е от кратко време и защото от изказванията и действията на министъра не мога да разбера посоката и същността на реформата, която ще прави, и дали изобщо има намерение да я прави.

Не мога да подмина и ролята на ръководителите на сегашното БСФС, което пази марката на онова БСФС, сътворило Златния век на българския спорт. От 21.11.2002 г. председател на съюза е проф. Светослав Иванов, а негов заместник е Георги Натов. Те ръководят организацията през втората половина на непрекъснатата задълбочаващата се криза. Преди тях, през първата половина, се смениха шестима председатели и техните екипи: Георги Христов, Груйо Юруков, Цветан Цветанов, Никола Хаджиев, Йордан Костадинов, Валентин Заяков. Всички те бяха принудени да воюват за правото на съществуване и запазване на онова, което все още не бе разграбено или разрушено. Появиха се и два документа – Основни задачи за развитието на елитния спорт (1995 – 1998 г.) и Програма за действие на БСФС за периода 1996 – 1998 г., които чертаеха перспективи, но не получиха подкрепа от държавния орган. Същата участ имаха и Основни насоки за дейността на БСФС за периода 2006 – 2010 г. през втората половина на кризата. Проф. Светослав Иванов и екипът му успяват да запазят едно модифицирано и силно окастрено БСФС, изолирано от държавните управленски структури и живеещо на самофинансиране и на дивиденди от нищожната част на забравената или оставена за доразграждане, доразпродаване, доприватизиране или доодържавяване спортна база.

В този му вид и без никаква държавна подкрепа БСФС успя да върне много малка част от заграбените обекти, да възстанови редовното функциониране на Общото събрание, да привлече като членове част от федерациите, обединените спортни клубове и някои клубове по вид спорт; помогна за възстановяване на някои състезания от спортния календар, участва активно в Европейската неправителствена спортна организация (ENGSO), успя чрез поредица от препоръки и предложения до почти всеки нов министър да поддържа не само спомена, но и идеята за необходимостта от връщането на обществения характер и същност на Националната спортна система. За стореното – благодарност! Кой обаче, ако не те, трябваше да тръбят тревога пред обществото за унищожаването на едно национално богатство и да водят борба за възраждане на националния спорт? (В скоби казано, нека погледнат как реагираха запалянковците на ЦСКА в цялата страна, когато през 2015 г. отнеха лиценза на футболния им клуб – протести, шествия, митинги, хореографии по мачове, плакати, постери, медийни и интернет акции и т.н. Активираха не само своите фенове. Информираха и направиха съпричастни към проблемите си и хиляди фенове на други клубове и на други спортове.)

Странно е мълчаливото безразличие, с което се отнасят към системното унищожаване на спорта Български олимпийски комитет (БОК) и Фондация „Български спорт“ (ФБС). Учреденият през 1923 г. БОК е най-дългогодишната доброволна, самоуправляваща се, неправителствена, извънпартийна, комплексна обществена спортна организация у нас, обединяваща спортни федерации и национални спортни съюзи. Член е на МОК и представлява страната на олимпийските игри. Работи по прилагането и спазването на Олимпийската харта и резолюцията на Генералната асамблея на

ООН от 31.10.2014 г., която „подкрепя независимостта и автономността на спорта, както и мисията на МОК като ръководител на олимпийското движение“. Фондация „Български спорт“ е създадена през 1991 г. с цел да стимулира развитието и постигането на високи спортни резултати от спортистите и треньорите, да подпомага обучението и квалификацията на обществените доброволни кадри – организатори, инструктори, съдии и т.н. Както се вижда, ръководителите и на двете организации не оценяват опасността от фалит, при който едните няма кого да водят на олимпиади, а другите – кого да награждават.

През септември 2015 г. посетих стадиона на Хисаря. Кипеше работа по неговото ремонтиране – бяха сменени дренажната инсталация и чимове на терена, пейките за публика и пистата и се асфалтираха подходите към съоръжението. Разговарях с един от техническите ръководители на ремонта, от когото разбрах, че финансирането е с европейски пари. Попитах го в коя група играе футболният им отбор? „Хисаря няма такъв отбор, нито школа“ – бе отговорът. „Защо се строи?“ – питам. „Ами някой има интерес“ – бе отговорът. И човекът ми описа схемата на интереса. Някой получава комисионна, после прави търг за продажба и пак – комисионна (или подкуп), и накрая се продава на безценица. Вероятно подобна схема се използва и другаде. Ако е така, скоро няма да излезем от батака. Мисля, че управлението на финансите страда от много недъзи. Не мога да си обясня как така сега се харчат повече пари, а резултатите са многократно по-малко. Къде отиват парите от държавния бюджет и от Спорт тото, което някога отчисляваше пари за строителство, за издръжка на централните и местните спортни структури по общини и по местонахождение на тото пунктовете? Това са длъжни да кажат днешните управници.

Всички политически партии – управляващи и опозиция, и изброените по-горе министър-председатели и министри на спорта, ръководители на БСФС, на спортни съюзи и федерации, на БОК и на ФБС със своите действия или бездействия са отговорни за продължаващия спортен геноцид в България.

Битката за възраждане на спорта ще бъде трудна. Ако не се намери държавник (мъж или жена) с авторитет и обаяние, който да инициира и оглави национален инициативен комитет за ликвидиране на спортния геноцид, ще трябва да се търси вътре в спорта обединително възродително движение. Десетки и стотици хиляди са деятелите, спортните педагози и експертите, феновете, бившите спортни величия и звезди, из чиито среди ще се намерят достойни млади хора, които да застанат начело на спортното възраждане.

БСФС в края на 50-те години на миналия век обедини усилията на спортните федерации, дружествата и окръжните съвети на БСФС. Също така ангажира държавните органи и ведомства, окръжните народни съвети и общините, младежките и синдикалните организации, за да се издигне равнището на спорта до световните стандарти. Често ме питат как стана възможно обществена организация като БСФС да реализира мащабна и със стратегическо значение реформа през 60-те години на миналия век? Нали над нея бяха правителство и партия, която създаде тоталитарен режим на управление на обществото? Нали властваше комунистическата идеология? Нали всяко отклонение от статуквото се приемаше като ерес? Да, така беше. БСФС като спортна организация нито имаше за цел, нито можеше да се бори за промяна на държавното управление или да променя обществото. Тя единствено можеше да се адаптира към тях и да ги използва за благото на спорта. Двама председатели на БСФС – Сте-

фан Петров и Трендафил Мартински, и техните управленски екипи имаха заслугата да осъзнаят това и да го направят.

Ще подчертая, че адаптирането е много труден процес. Въпреки това мисля, че мисията е възможна. Защо?

1. Защото **обществената форма** на управление на националния спорт успя да **се наложи в условията на тотализирзма** и създаде уникална национална система, а не административно-бюрократично държавно образувание, **логично е при демокрацията обществото да е по-силно и да се справя по-добре с управлението на една напълно самодейна социална система.**

2. Защото нашата система или отделни нейни подсистеми като тези за олимпийска подготовка, за детско-юношески спорт, за ведомствен спорт и др. бяха успешно пригодени и внедрени в някои от най-развитите демокрации като Франция, Италия, Англия и др., което показва, че **няма несъвместимост между нашата система от Златния век на българския спорт и развитата демокрация в света.**

3. Защото **Полша и Унгария извършиха спортни реформи, адаптирайки основите на функциониращите у тях до 90-те години на миналия век национални системи към демократичната форма на управление на държавите им след това и запазиха позициите си и досега.**

Разбира се, че адаптирането изисква да се познават много добре обществените структури и механизмите на взаимодействие и координация между тях и органите на законодателната и изпълнителната държавна власт. Освен това е необходима прогноза за тяхното развитие за следващите 10 – 15 години, а сегашната нестабил-

ност и честите кризи в управленските структури поставят труднопреодолими препятствия пред процесите на прогнозиране, реформиране и адаптиране на спорта.

Като човек, ръководил проектирането и адаптирането на системата от миналия век, си давам сметка за трудностите, неверието, обструкциите и неистовата съпротива, които ще съпътстват възраждането на обществената спортна система, но не виждам алтернатива. И колкото по-рано са започне – толкова по-добре. Иначе не е далече времето, когато по модерно построените зрелищни спортни съоръжения (зрителни зали) ще гастролират само чуждестранни циркови артисти, т.е. спортисти, които ще забавляват българската публика, а българите ще бъдат лишени от възможността да откриват, развиват и показват спортния талант на нацията.

II. За нов модел на националната спортна система

Ще изложа само някои най-общии идеи за смяна на модела на системата:

1. Съдържание, същност и предназначение на Националната спортна система.

Физическата или двигателната активност се постига чрез физически упражнения и спорт. Практикуването на физически упражнения и спорт (обучение, тренировка, състезание) е производственият процес в спорта, който носи здраве и спортни постижения или престиж.

Физическите упражнения са характерни за класно-урочните занимания в учебните заведения, в армията и полицията, в лечебните заведения и във фитнес центрове. Следователно, те са задължение на държавните органи и на бизнеса (фитнес центрове), как-

то и на отделния човек в напреднала възраст, когато не може да практикува спорт.

Спортът се практикува от ранна до напреднала възраст. За да стане това, е необходимо в ранната възраст човекът да бъде обучен технически и мотивиран да спортува за здраве и за спортни постижения. По-късно тези, които имат качества и талант, попълват редиците на елитния или професионалния спорт, а останалите – на аматьорския спорт. Чрез спортуването се решават проблемите на физическата дееспособност на нацията и се отстоява националният спортен престиж. Спортно-състезателната дейност способства и за възпитаването на морално-волеви и патриотични качества у занимаващите се и у зрителите. Това многообразие на съдържателната същност на двигателната активност диктува необходимостта и от разнообразие на форми и структури за практикуване на физически упражнения и спорт, както и формирането на подсистеми в рамките на Националната спортна система – спорт за всички, детско-юношески спорт, ученически спорт, студентски спорт, аматьорски спорт, професионален спорт и др. Поради тази причина и поради комплексния характер на учебната, тренировъчната и състезателната дейност спортът е задължение и отговорност на обществото, държавата, бизнеса и отделния човек. В Конституцията на Република България е записано, че физическото възпитание и спортът са дело и отговорност на държавата, обществото и отделния човек. Тази „света троица“ липсва в днешния модел на управление на българския спорт. Има я само държавата, която не може да замести обществото и да действа от името на отделния човек, ако не е упълномощена за това. Следователно, когато казваме, че обществото трябва да заеме своето място, то е защото по същество то контролира и държавата, и личността. Не може българският спорт, като социално явление,

да бъде дело само на държавните управленски органи, а не на цялото общество. Навсякъде по света спортът се възприема като обществено явление и се ръководи от обществото. В стратегии, концепции, закони и други нормативни документи се подчертава ролята на държавата за създаване на правни, финансови, материални и други условия за практикуване на спорт за здраве и за високи постижения, както и правото на самоуправление на обществените спортни организации по развитието на спорта. Така е било и у нас – и в монархическа, и в тоталитарна България. Ето защо се налага да приложим балансиран подход при смяната на модела и реформирането на Националната спортна система. В него следва да се очертаят доминиращите функции на държавните органи по отношение на практикуването на физически упражнения и правенето на национална спортна политика и спомагателните им функции по отношение на управлението на самодейния спорт. На държавния спортен орган, вместо да управлява самодейния спорт, следва да се възложат истинските държавни проблеми в спорта, като формиране на държавната политика, изграждане на нормативната база, строителство и поддържане на спортната база, финансово и научно осигуряване, контрол по прилагане и спазване на закона и постановленията и на другите държавни нормативни актове.

Обществените спортни организации трябва да поемат фундаменталната отговорност за цялостното развитие на спорта в страната – спорт за здраве, детско-юношески спорт, високо спортно майсторство, професионален спорт и подготовка на националните отбори. Тук са нужни два вида организации – специализирани по отделни спортове – федерации (съюзи), и единна национална комплексна спортна организация по всички видове спорт на национално, областно, общинско и низово териториално равнище. Двата

типа организации следва да имат юридическа, административна и финансова самостоятелност и лостове за координиране и взаимен контрол. Те следва да осъществяват взаимодействие с останалите неспортни обществени организации (синдикални, младежки), с държавния спортен орган, с ведомствата и с общините по развитието на самодейния спорт в страната. Тези два типа спортни организации трябва да реанимират производствения процес в спорта – обучение, селекция, тренировка и състезания, и да осигурят възпроизводството на спортисти от висока класа. Освен това е необходимо да разработят и предложат стратегия за развитието на спортовете по вертикала и хоризонтала, т.е. по отделните спортове и – комплексно – по територии и ведомства.

Най-напред, разбира се, следва да се опишат моделът и структурата на Националната спортна система, след което да се формулират и декомпозират целите и функциите на отделните подсистеми и йерархически равнища и техните взаимозависимости или, с други думи, да се субординират всички субекти на Националната спортна система.

2. Доктрина или закон.

Тези постановки следва да намерят място в съответните нормативни документи, които да задължават, поощряват и улесняват трите субекта в реализацията на техните права и задължения. Реформираният модел и реформата на самата система следва да предпазват спорта от външни вмешателства – политически, идеологически, религиозни, расистки. За да стане това, е необходимо те да бъдат утвърдени със съответни национални, а не партийни документи (концепция, стратегия, манифест, закон, доктрина). Всички идеи за реформиране на българския спорт – управленски, научни, методични, трябва да съответстват на прогно-

зите за прогреса на световния спорт за периода след 10 години, а не на нашите спомени от 1988-а. Нещо повече – наша цел следва да бъде не постигнатото от най-добрите в Лондон 2012, а прогнозата за това, което се очаква да бъде в световния спорт след 10 – 15 години.

В този контекст трябва да се разглеждат и лансираните стратегически и тактически идеи за реформиране на Националната спортна система. Казано с други думи, не трябва да рециклираме стари наши и чужди образци, а да ги използваме като база за надстрояване на прототипа на бъдещите технологии и инструменти в спорта.

3. Поощрителен, разрешителен, забранителен или мотивиращ характер.

Практикуването на физически упражнения и особено на спорт е самодейно и напълно доброволно. Това е аксиома, която трябва да се спазва в изписването на всички нормативни документи.

Забранителният и разрешителният стил на изложение на текстовете в нормативните документи е характерен за линейните структури (армия, полиция) и за съдебно-наказателната документация.

За самодейните структури и доброволческата дейност се прилагат поощрителни и мотивационни текстове. За провеждането на състезания, тренировки, щафети и т. н. в дадено населено място, учреждение, учебно заведение и други подобни не трябва да се иска лицензия. Този вид дейности трябва да се улесняват, а не да се затрудняват.

4. Водещи в работата по проектодокументите трябва да са спортните експерти и дейци, защото те най-точно могат да формулират работещите правни норми, необходими на спорта.

Когато се подготви целият проектодокумент, той следва да се подложи на юридическа и стилова редакция, след което отново да се обсъди и приеме от експертен спортен съвет и чак тогава да се изпрати в парламента. Важното е да няма двусмислие или възможности за противоположни или взаимноизключващи се тълкувания.

5. Да се възстанови престижа на треньорската професия.

Необходимо е да се върнем към добрата стара практика от втората половина на миналия век, когато държавата осигуряваше Фонд работна заплата (ФРЗ), а националната спортна организация (БСФС) – щата на треньорите в детските и специализираните спортни школи и Министерството на народната просвета (МНП, днес МОН) – на ученическите спортни школи (УСШ). Финансирането следва да бъде целево и осигурявано от центъра, както бе тогава. По този начин на местно равнище парите не могат да се отклоняват за други цели или да се присвояват. Треньорите – щатни, хонорувани, обществени, и обществените спортни инструктори имаха статут на командири на производствения процес, организиран и ръководен от физкултурните дружества. В тях имаше Съвет за високо спортно майсторство (СВСМ) и Център за високо спортно майсторство (ЦВСМ) със стройна пирамидална структура по всеки спорт – деца, юноши младша възраст, юноши старша възраст, младежи, мъже и жени. По този начин 34 дружества за физкултура и спорт (ДФС) от околните градове или с ведомствено-териториален статус се превърнаха в комплексни центрове за подготовка и изява на олимпийския спортен елит на България.

Щатните треньорски бройки на БСФС бяха концентрирани в школите, центрoвете и съветите за високо спортно майсторство на дружествата за физкултура и

спорт (ДФС). Общият брой на треньорите през 1983 г. бе 3 019. Те работеха във всичките 990 ДФС в страната, но концентрирани в следните 4 категории ДФС:

1. Екстрена категория – 34 бр.
2. Първа категория – 70 бр.
3. Втора категория – 120 бр.
4. Трета категория – 766 бр.

В последната категория имаше треньори само за деца и юноши, които работеха за масов спорт в тази възраст и подготвяха кандидати за спортните училища и за юношеските отбори на ДФС. Благодарение на това разпределение на работата през 1989 г. имаме в детски спортни школи (ДСШ) 110 562 трениращи, в ученически спортни школи (УСШ) – 37 920, в специализирани спортни школи (ССШ) – 25 588, в спортни училища (СУ) – 15 966, и в юношеските отбори на ДФС – 8 151, или всичко 190 066 редовно трениращи деца и юноши.

6. Професионален и олимпийски елитен спорт.

В периода до 1984 г. МОК се придържаше към правило 26, което не допускаше професионални спортисти в олимпийските игри. Това затрудняваше и забавяше напредъка на олимпийския спорт. Реакцията на отделните държави към тази забрана бе различна – едни я спазваха, други я нарушаваха или заобикаляха. Ние създадохме категорията на т.нар. *„държавни аматьори“*, които бяха по същество професионалисти, но с различен статут от този на западните страни. Имаше щатове, категории и правилник за морално и материално стимулиране.

През 1984 г. МОК отмени правило 26 и допусна професионалните спортисти на олимпийските игри. Ние премахнахме категорията на *„държавните аматьори“*,

а заедно с тях – и тази на „ведомствените спортисти“, но не създадохме нов регламент, щат и статут на елитните си спортисти. Това ни постави в много неравностойно положение и намали шансовете ни да се борим за призовите места. Показателен е примерът на Италия, която възприе нашия модел за ведомствения спорт от миналия век. Ето какво каза Елена Шаханова (кореспондент на БНР в Италия) в предаването „Спорт и музика“ на 21.07.2012 г. за състава на италианската олимпийска делегация:

„Рекорден е броят на военизираните спортисти – една форма, позната у нас от близкото минало, която италианците успешно прилагат в индивидуалните спортове с цел осигурена подготовка и бъдеще. Резултатът е налице: 183-ма спортисти от общо 291, равно на 63 процента, са представители на армията, военноморския и военновъздушния флот, полицията, карабинерите, държавното горско стопанство, съдебната и финансова полиция, като от последния корпус представителите са най-много – 43-ма души“.

Нямам представа колко процента от медалите за Италия са спечелени от представителите на тези ведомства, но за да подкрепя Елена Шаханова в разсъжденията, че тази форма е позната и широко използвана у нас в миналото, ще кажа, че в Сеул 1988 – 88.70 процента от медалите (35) и от точките (247.80) за България са спечелени от представителите на териториално-ведомствените физкултурни дружества – ЦСКА, Левски, Славия, Академик от София и Тракия от Пловдив, Черно море и Спартак от Варна. Не зная как са устроени отборите в италианските ведомства, но ще посоча, че нашите ведомствени отбори бяха изцяло окомплектовани – като се започне с подготвителните детски групи и детските спортни школи, като се премине през нароч-

но назначените селекционери за деца към спортните училища (СУ) и интернати, треньорите в СУ, отборите за деца, юноши, младежи и девойки, мъже и жени на дружествата и се стигне до ведомствените проекто-олимпийски отбори на министерствата на отбраната, на вътрешните работи, на транспорта и транспортни войски, на образованието и на строителни войски и после – до националните отбори. Всички тези дружества се обслужваха от приложнонаучно лаборатории и центрове и от медико-физкултурни диспансери.

7. Спортното състезание – стимул за спортиста и емоция за зрителя.

Състезанията са не само демонстриране на спортни постижения и зрителски преживявания, а и мощен фактор за привличане на нови спортисти и любители. Тренировката и състезанието са двата най-важни компонента на спортната подготовка. Това е аксиома в целия свят. Ще поставя акцент върху комплексните спортни прояви. Олимпийските игри – летни и зимни, се организират на всеки 4 години. Континенталните и регионалните игри – на 2 или на 4 години, игрите на Британската общност – на 4 години, и т.н. В много държави има такива национални спортни игри. По подобие на олимпийските игри се провеждат световни игри по неолимпийските спортове. Всичко това стимулира прогреса на световния спорт. МОК и международните спортни федерации по олимпийски и неолимпийски спортове имат добре координирана система на спортните състезания в света.

Подобна система имаше и у нас в миналото. Сега не само липсват комплексните спортни прояви, а изчезнаха и първенствата на областно и общинско равнище по отделните спортове. Да не говорим какво е положението в селата, предприятията, кварталите, учебните заведения и т.н. Мисля, че е крайно време

да се обсъди възраждането на комплексните национални спортни игри от миналото – национални съборове (спортни, туристически), спартакиади и др. По модела на европейските олимпийски игри в Баку 2015 да организираме всяка следолимпийска година Българска национална олимпиада. Тя ще бъде преглед на спорта през миналия и старт в новия олимпийски цикъл, както и незаменим стимул за привличане на местната администрация и общественост към активно подпомагане на аматьорския спорт в региона.

Следва да се помисли и за балкански олимпийски игри или Балканиада. Спортът на Балканите като цяло също е в криза. В Сеул Балканите печелят 74 медала, а в Лондон само 27. С други думи, всички балкански страни сме заинтересовани да търсим заедно пътища за излизане от кризата. Иначе главна цел на полуострова ще продължи да бъде спечелването на квоти за участие, а не спечелването на олимпийски медали.

8. Вместо заключение.

През целия преход управляващите от дясно, ляво и център се стремяха не да адаптират, а да управляват самодейния спорт и така го обрекоха на непрекъснато задълбочаваща се криза. Излизането от кризата преминава задължително през отказа на държавата да управлява сама и във всичко спорта, а да делегира някои свои функции на обществото и да му помогне за адаптирането на самодейния спорт към държавните структури.

Предложеният подход има стратегически характер и може да постави началото на реалното провеждане на обективно необходимата реформа в спорта и да създаде предпоставки за спиране на разпада на българския спорт и за постепенно възраждане на международния спортен престиж на България.

Декември 2015

ОЛИМПИАДАТА В РИО ДЕ ЖАНЕЙРО 2016 И БЪЛГАРИЯ. КОМЕНТАР

*И след Рио де Жанейро ли ще чакаме
чудо да стане с нашия спорт?*

*„Поглед-инфо“,
24.09.2016 г.*

I. Общо за Олимпиадата.

Тридесет и първата съвременна ОЛИМПИАДА бе закритата по подобаващ за бразилците пищен, емоционален и наситен с много светлинни ефекти спектакъл на митичния стадион „Маракана“ в Рио де Жанейро. Президентът на МОК Томас Бах в словото си при закриване на игрите заяви:

„Това бяха великолепни олимпийски игри във великолепния град Рио де Жанейро... Пристигнахме в Бразилия като гости, а днес си заминаваме като ваши приятели“.

В игрите участваха 11 303 спортисти от 205 държави, като 87 от тях спечелиха медали. И трите цифри са рекордни. За първи път МОК даде възможност на спортисти, които са напуснали или изгонени от родните си страни, да участват на игрите под флага на МОК. Те спечелиха два медала – златен и бронзов. Бяха поставени 27 световни и много олимпийски рекорди и почти всички финали минаха на високо спортно-техническо равнище. Олимпиадата имаше и своите супершампиони – американския плувец Майкъл Фелпс и лекоатлета от Ямайка Юсейн Болт.

В класирането на нациите по медали в първата десетка са спортистите на САЩ, Великобритания, Китай, Русия, Германия, Япония, Франция, Корея, Италия и Австралия. Три нови държави – Йордания, Фиджи и Косово, влязоха в ранглистата на медалистите.

И на тази олимпиада имаше допинг скандали, но, за разлика от предишните, сега те започнаха далече преди откриването и за първи път бяха наказани и спортисти, без да са уличени или санкционирани за допинг.

Борбата срещу допинга е борба за „честно състезание“ (феърплей), но какво нечестно е направила двукратната олимпийска и трикратната световна шампионка и световна рекордьорка на овчарски скок Елена Исинбаева (Русия) и другите руски спортисти, за да им бъде забранено участието в игрите. Това е парадокс и ако МОК не намери правилното решение, може да се стигне до опити за опорочаване на игрите, както стана с политическите бойкоти през 1980 и 1984 г.

След олимпиадата станаха известни и други нарушения на „феърплея“ дори и от страна на ръководителите на самата Световната антидопингова агенция (ВАДА), която е разрешила на мнозина спортисти от САЩ, Великобритания и др. да използват забранени субстанции, без да бъдат наказвани. Тук изглежда, че „чашата преля“, защото търпението на Томас Бах, президента на МОК, се изчерпи и той изпрати писмо да членовете на МОК да му дадат предложения как да се подобри работата на ВАДА. В писмото той казва:

„Трябва ни по-ефективна, по-прозрачна и по-хармонизирана антидопингова система“.

Ако се абстрахираме от дипломатичния стил на изразяване, трябва да приемем, че **Томас Бах смята, че системата е неефективна, непрозрачна и не-**

хармонизирана с олимпийските идеали и практики на МОК.

II. Нашето участие. Оценка на българския олимпийски спорт.

Българската делегация наброяваше 51 спортисти, които бяха спечелили квоти за участие. Трябва да поздравим носителите на медали: Мирела Демирева – сребро на висок скок, Елица Янкова – бронз на борба, и бронзовите медалистки от ансамбъла по художествена гимнастика – Михаела Маевска, Ренета Камберова, Християна Тодорова, Цветелина Найденова и Любомира Казанова. Тези прекрасни момичета поставиха България отново в картата на медалистите. Поклон пред техния подвиг! Заслужават нашето уважение и класиралите се в първата десетка по своя спорт: Николай Байряков – класическа борба, и Владимир Дубов – свободна борба, заели 5-о място; Невяна Владинова – художествена гимнастика, Ивайло Иванов – джудо, и Елис Гури – класическа борба, класирали се на 7-о място; класираните в осмицата: Ивет Лалова – лека атлетика, 200 метра бягане, Антоанета Бонева – спортна стрелба, Михаил Ганев и Борислав Новачков – свободна борба, и класираният на 10-о място в скок на височина Тихомир Иванов. Тези спортисти защитиха спортната чест на България, оставиха я в списъка на 87-те страни с медали и я предпазиха (засега) да бъде сред останалите 118 страни участници (без медал). **Това е добро и обнадеждаващо!**

Лошото и обезкуражаващото е, че отстъпваме тотално във всички официални и неофициални класирания. В комплексното класиране по медали сме били **четири пъти в десетката, а сега в Рио де Жанейро се сринахме на 65 – 66-о място, заедно с Венецуела.** Преди време в подреждането на социалис-

тическите страни по медали стигнахме до 3-о място след СССР и ГДР, а в Рио де Жанейро пред нас са 26 държави от бившия соцлагер и ние заемаме последното 27-о място. На Балканите бяхме безспорен лидер, а сега сме аутсайдер и заемаме последното 8-о място. Това показват фактите.

Кой как вижда и обяснява тези факти? Защо страната ни отстъпи позициите, които имаше в спорта?

Красен Кралев, министър на младежта и спорта, в интерю по програма „Хоризонт“ на Българското национално радио в деня след закриване на игрите заяви:

„Игрите приключиха успешно за нас. Изкарахме много тежък период и тежка Олимпиада. Имахме силни моменти, но и тежки ситуации...“

Трябва да си създадем реална представа къде е икономиката на държавата, спортът е една функция от икономиката на държавата. Къде сме ние икономически? Къде стоим на картата на света, за да искаме нашите спортисти да взимат максимални резултати...“

Здравка Йорданова, олимпийска шампионка в гребането от игрите в Монреал 1976, говори пред камерата на предаването „Код спорт“ по TV+:

„Убедена съм, че спортното общество е наясно с тази ситуация. Не е изненада. С всяка следваща година се вижда, че нещата отиват все по-зле. Причината е дълбока и далечна. Може би защото загърбихме старите си традиции, онази стройна система, която имаме на работа и подготовка с всички отбори. Мисля, че именно това, че загърбихме тази стройна система, се отрази пагубно“.

Петър Лесов, олимпийски шампион по бокс в Москва 1980, пред ПИК бг каза:

„Много ми е тъжно и направо е жалко това, което се случва с нашия спорт. Трябва много добра организация, много добре да се огледат нещата. Колкото и да е срамно, ако трябва да се направят и крачки назад и да се търси системата, в която бяхме ние по социалистическо време, когато имахме успехи. Всички видяха нашия модел на тренировки, на лагери и го направиха, а ние започнахме да режем всичко. Нещата в българския спорт може да се оправят, ако малко по-сериозно се помисли и се направи правилна организация“.

Кеворк Кеворкян, бащата на „Всяка неделя“, във в. „7 дни СПОРТ“ от 25 август 2016 г. писа за **гробарите на спорта** (вестникът му предостави цяла страница за коментар във връзка с представянето ни в Рио де Жанейро):

„Кой закопа българския спорт? Защо се радваме на 65-ото място в Рио?

Кога започна разрухата...“;

„Нашето крушение започна преди четвърт век и постепенно ни превърна в бедняците на световния спортен бизнес... А крушението бе неизбежно, след като народът бе тотално изоставен – без порядък и ценностна система. Опитаха се да го оставят и без памет – а това за него щеше да бъде най-голямото унижение. Само че на всеки 4 години споменът за Сеул ще изплува. Отново и отново. Напук на насилниците на миналото... Спортът бе зарязан, защото дразнеше и напомняше, че не всичко е било криво в миналото... А сега строим стадиони за по пет милиона лева в села,

където не живеят и пет души... Костов веднъж каза, че до 1989-а в България нямало култура... Не посмя да каже същото и за спорта – защото щяха да го зарият с медали“.

Юлий Москов, журналист, главен редактор на в. „7 дни СПОРТ“:

„Голямата драма на българския спорт е, че от борба за възход и победи се превърна в поминък. Да изкарат някой лев момчетата“.

Катерина Манолова, журналист, зам.-главен редактор на „7 дни СПОРТ“:

„Колкото и да ни внушават, че медалите са само за парлама, че нашето общество няма нужда от елитен спорт, олимпийските игри са най-точният измерител за състоянието на българския спорт. Щом на втора поредна олимпиада борците (мъжете – бел. Хр. М.) не могат да спечелят медал, щом волейболистите изобщо ги няма, а единственият медал в спорт със значение и реална конкуренция го донесе човек, който живее и тренира в Холандия (Мирела Демирева) – това означава, че конят отдавна е в реката. Конете на съседите обаче са на пистата“.

„Няма лечение без вярна диагноза“ (Българският спорт има нужда от хирург)... Под това заглавие **Асен Минчев**, един от най-популярните спортни журналисти, чийто глас звуча около половин век по Българското национално радио страстно коментира във в. „24 часа“ от 30.08.2012 г. провала ни в Лондон и търси реалната диагноза за състоянието на българския спорт през последните две десетилетия:

„Не само в медицината некоректно розовата (значи невярна) диагноза води до неадекватни резултати, а не до оздравяване. Има ли съмнение, че спортът ни се нуждае от терапия?... Важното е враговете на вярната диагноза за спорта ни да не я порозовеят, защото тогава ще искат лечението да бъде само с аспирин...“.

Ваня Джаферович, спортен експерт и бивш хърватски футболист, на 14.08.2016 г. в сайта „Епицентър“ направи следното изявление:

*„Не мога да повярвам, че Хърватска вече печели повече олимпийски медали от България. Спомням си, когато бях малък, как всички сме се възхищавали на български лекоатлети, борци, щангисти, стрелци, гимнастици, боксьори... А сега – нищо... **На мен ми се реве, а представям си на вас!** Как може да се случи това нещо? Как може да имаш всичко в спорта и за 20 години да нямаш почти нищо?“.*

Да... На хърватина му се реве, но не и на българските спортни управници. Ето какво е мнението на **министъра на спорта Красен Кралев**, изказано по програма „Хоризонт“ на БНР:

„С какво сме виновни ние? Нашата роля е да създадем нормативна уредба, да изградим спортна база и да осигурим средства за подготовка. Законът е готов, базата се реконструира и изгражда ежедневно, пари за подготовка сме осигурили предостатъчно на всички федерации, участващи на игрите“.

Какво ли още трябва да преживеем, за да се събуди националният ни инстинкт за самосъхранение и най-после българското общество да въстане срещу съществуващото безхаберие в

управлението на националния спорт у нас, който от Барселона 1992 се намира в непрекъсната задълбочаваща се криза.

Вместо да приемат обективната реалност и да предложат ефективни мерки за преодоляването ѝ, държавните чиновници продължават да заблуждават българите с поредната измислена теза, която се свежда до твърдението, че при това състояние на икономиката и на жизнения стандарт спортът е обречен и не може да постигне нищо повече. Така ли е? Международният валутен фонд (МВФ) и Световната банка (СБ) публикуват свои списъци на страните, подредени по брутният вътрешен продукт (БВП) на глава от населението. В тези списъци България заема съответно 78-о и 80-о място. Организацията на обединените нации (ООН) има утвърден индекс на човешкото развитие (ИЧР), в който освен БВП влизат и други показатели. По този индекс ние заемаме 57-о място. Класирането по медали на олимпиадата е подобен индекс за развитието на спорта. Като сравним тези списъци констатираме, че 30 държави с по-ниски показатели от нашите по ИЧР и 20 държави с по-ниски показатели от нашите по БВП са преди нас в Рио де Жанейро, т.е. нито ИЧР, нито БВП предопределят класирането на олимпиадите.

Следователно, **спечелването на медали зависи преди всичко от ефективността на Националната спортна система на съответната страна.** Няма да описвам Националната спортна система и нейните подсистеми, а ще подчертая, че ние я имахме в периода 1960 – 1990 г. и четири пъти се класирахме в десетката.

Кой и защо я ликвидира е друга тема. Тук само ще отбележа, че Филип Димитров като министър-председател и Цвятко Барчовски като министър на спорта в началото на 90-те години на миналия век поставиха началото на ликвидацията на Националната спортна

система и никой след тях, включително и сегашните (министър-председателят Бойко Борисов и Красен Кралев, министър на младежта и спорта), не прекрати този геноцид. **Новата политическа класа е отговорна за трагичното състояние на българския спорт. Не очаквам, че сега политиците ще реагират адекватно. Затова се обръщам не към тях, а към българската спортна общественост.**

Уважаеми спортисти, треньори, съдии, деятели и любители на спорта, не позволявайте отново да ви заблуждават и манипулират. **Не е вярно**, че вие сте некадърни – историята е доказала обратното. **Не е вярно**, че българите нямат талант в спорта – историята е свидетел. **Вярното е**, че парите се използват не по предназначение и се разпределят не по най-добрия начин. Необяснимо е как борбата с 400 000 лв. годишен бюджет през 70-те и 80-те години на миналия век имаше две професионални „А“ групи, съответно по свободна и класическа борба с по 12 отбора от щатни състезатели, и беше в челото на континента и света, а сега с 4 000 000 лв. едва се записва сред медалистите. Спортната база се разпродаде, разграби и унищожи, а тази, която се строи сега, не е там, където са спортистите и където е необходима, а там, където надделяват частни комерсиални интереси. В миналото на нашата база идваха да се готвят чужденци, сега нашите спортисти търсят база в чужбина. **Вярното е**, че поради лошите условия и неправилната политика стотици висококвалифицирани спортно-педагогически кадри избягаха в чужбина или смениха професията си. **Вярното е**, че се ликвидира самодейният спорт за сметка на платеното обучение, което могат да си го позволят децата само на богатите, но те са няколко процента и никога не са били база за големия спорт. **Вярното е**, че проблемите се решават не от обществото, а от ад-

министрацията, където чиновниците, а не експертите и обществениците имат решаващата дума. Ето един пример от обсъжданията в началото на Златния век на българския спорт, когато се отчиташе представянето на олимпиадата в Мексико 1968 и планирането за Мюнхен 1972. В края на 1968 г. се проведе разширени пленуми на федерациите за обсъждане на отчетите от Мексико и планирането за Мюнхен, в които взеха участие над 1200 души, 246 от които се изказаха. Основната част от изказалите се бяха треньори, методисти, научни работници и обществени деятели. Тяхното внимание бе насочено върху причините за допуснатите слабости в подготовката и проблемите на бъдещото развитие на съответните спортове. По този начин документите ставаха колективно дело не само на Бюрото, но и на цялостния комплекс от щатни и обществени специалисти на БСФС.

На фона на казаното по-горе е странно мълчаливото безразличие, с което БОК, ФБС и БСФС се отнасят към системното унищожаване на спорта. Учреденият през 1923 г. Български олимпийски комитет (БОК) е най-дългогодишната доброволна, самоуправляваща се, неправителствена, извънпартийна, комплексна обществена спортна организация у нас, обединяваща спортни федерации и национални спортни съюзи. Член е на МОК и представлява страната на олимпийските игри. Работи по прилагането и спазването на Олимпийската харта и резолюцията на генералната асамблея на ООН от 31.10.2014 г., която *„подкрепя независимостта и автономността на спорта, както и мисията на МОК като ръководител на олимпийското движение“*. Фондация *„Български спорт“* (ФБС) е създадена през 1991 г. с цел да стимулира развитието и постигането на високи спортни резултати от спортистите и треньорите, да подпомага обучението и квалификацията на обществените доброволни кадри – организатори, ин-

структори, съдии и т.н. Сегашното БСФС е без лиценз и със силно окастриени функции, но поддържа спомена и идеята за необходимостта от връщането на обществения характер и същност на Националната спортна система. В продължение на четвърт век БСФС се бори да запази славната история (до 1991 г.) на уникалната българска система за организация и управление на националния спорт. За разлика от спортните държави в Европа и света само българските нови политики не пожелаха да направят адекватни промени и да съхранят основополагащата същност на системата. За тях „новият“ модел, отречен от почти всички спортни държави още преди 90-те години на миналия век, се превърна в мощно средство за целево разграбване на финансовите, материалните и кадрови активи на тази организация.

За стореното от БСФС – благодарност! Кой обаче, ако не то, трябваше да тръби тревога пред обществото за унищожаването на едно национално богатство. Както се вижда, ръководителите и на трите организации не оценяват опасността от фалит, при който едните няма кого да водят на олимпиади, вторите – кого да награждават, а третите – за кого да пазят спомена от миналото.

Министърът на младежта и спорта Красен Кралев обяви от Рио де Жанейро, че има готов проект за нов Закон за физическото възпитание и спорта. Текстът на проекта, който той внесе в Министерския съвет, заема над 80 страници и предизвиква противоречиви размисли. Най-важните са, че той сякаш приема сегашното състояние на спорта за нормално и се стреми да не наруши статуквото му, поради което вместо тотална реформа предлага палиативи. Това ще продължи и задълбочи кризата.

В най-новата спортна история на България (1945 – 2015 г.) се правят три реформи.

Първата е непосредствено след Втората световна война. Почти всички обществени спортни организации, действали преди войната, се закриват. В края на 40-те години на XX век целият ни спорт се поставя под ръководството на държавата и на управляващата партия. Документално тези промени се оформят в Закон за физическото възпитание и спорта (19.12.1947 г.). В началото на 1948-а се създава Върховен комитет за физическа култура и спорт (ВКФС) към Министерския съвет с подразделения по всички етажи на държавното управление (области, околии). Реформираният спорт бележи напредък, но показва и редица вродени недъзи, като най-големият е одържавяването, което не му позволява да използва потенциала на цялото общество. След десетгодишно ходене по мъките се стига до необходимостта от нова реформа.

Втората реформа се прави през 1957 – 1958 г., когато държавата върна спорта на обществото. ВКФС бе закрит, а на негово място се учреди нова обществена спортна организация – Български съюз за физическа култура и спорт (БСФС). С този акт се подготви отмяната на Закона за физическата култура и спорта и се направи опит да се разграничат функциите на държавата от тези на спортните организации. Постепенно БСФС придоби неофициално статут на обществено-държавен орган за управление на физическата култура и спорта и започна да действа като такъв. Това стана възможно, след като държавата предостави по-голямата част от своите функции в спорта на съюза – част от развитието на науката, т.е. на приложната наука, преподаването и квалификацията на управленските и треньорските кадри, формирането на националната стратегия и на националната спортна система. Реформиран по този начин, спортът ни постигна най-големите си резултати, а периодът 1958 – 1988 г. е Златният век на българския спорт.

Третата реформа (фаталната) започва в началото на 90-те години на миналия век с ликвидиране на общественото начало и създаване на държавен орган (комитет, агенция, министерство) за управление на спорта. Фатално бе не създаването на държавен орган, а ликвидирането на обществените спортни структури.

Игрите в Барселона 1992 поставят началото на края на Златния век на българския спорт. Само за четири години след Сеул 1988 падаме от 7-о на 17-о място, титлите от 10 – на 3, общият брой медали от 35 – на 16, олимпийските точки от 247.80 – на 113.50. В същото време драстично намалява и броят на децата и юношите в специализираните звена за обучение и тренировка (от 181 968 – на 90 160), което ни обрича на свободно падане към дъното и да стигнем до 63 – 68-о място в Лондон 2012 и 65 – 66-о в Рио де Жанейро 2016. Разрушена бе не само Системата за олимпийска подготовка, но и цялата Национална спортна система с почти всичките нейни подсистеми – тренировъчен процес, работа с резерва, спортно-състезателен процес, научно осигуряване, медицинско осигуряване, финансиране, материална база и техническо осигуряване, както и структурите и механизмите за тяхното управление.

И за този четвърт век непрекъснато падане не се намери държавен мъж или орган, който да признае очевидното и да спре разрушителния процес.

III. Да върнем спорта на обществото! Държавното управление се провали!

Сега действащият закон е от 1996 г. В продължение вече на цяло десетилетие българският спорт се развива в съответствие с философията и буквата на този

закон. Преди той да се отмени или промени, следва да се оценят резултатите от прилагането му и да се даде обективна оценка на развитието и състоянието на националния спорт през този период. Тази оценка ще предопредели степента и характера на промените на философията и буквата на новия закон. Нито в мотивите, нито в проекта, внесен в Министерския съвет (МС) от Красен Кралев, има такава оценка. Излиза, че вносителят не се интересува от състоянието на предмета на закона, а само от текста му и не чертае път за излизане от кризата. Излизането от кризата не може да стане с половинчати мерки, каквито се предлагат в проекта, а само с генерална промяна на философията на действащия от 25 години модел и адаптирането му към държавните структури на съвременна България. През целия преход управляващите от дясно, ляво и център се стремяха не да адаптират, а да управляват самодейния спорт и го обрекоха на непрекъснато задълбочаваща се криза. Излизането от нея преминава задължително през отказа на държавата да управлява сама и във всичко спорта, а да делегира някои свои функции на обществото и да му помогне за адаптирането на самодейния спорт към държавните структури.

Ще подчертая, че адаптирането е много труден процес. Въпреки това мисля, че мисията е възможна. Защо?

1. Защото **обществената форма** на управление на националния спорт успя да **се наложи в условията на тотализизма** и създаде уникална национална система, а не административно-бюрократична държавна креатура, **логично е при демокрацията обществото да е по-силно и да се справя по-добре с управлението на една напълно самодейна социална система.**

2. Защото нашата система или отделни нейни подсистеми, като тези за олимпийска подготовка, за детско-юношески спорт, за ведомствен спорт и др., бяха успешно пригодени и внедрени в някои от най-развитите демокрации като Франция, Италия, Англия и др., което показва, че **няма несъвместимост между нашата система от Златния век на българския спорт и развитата демокрация в света.**

3. Защото **Полша и Унгария извършиха спортни реформи, адаптирайки основите на функциониращите у тях до 90-те години на миналия век национални системи към демократичната форма на управление на държавите им, и досега запазиха позициите си.**

Физическото възпитание и спортът са дело и отговорност на държавата, обществото и отделния човек. Тази „света Троица“ липсва в днешния модел на управление на българския спорт. Има я само държавата, която не може да замени обществото и да действа от името на отделния човек, ако не е упълномощена за това. Следователно, когато казваме, че обществото трябва да заеме своето място, то е, защото по същество то контролира и държавата, и личността. Не може българският спорт като социално явление да бъде дело само на държавните управленски органи, а не на цялото общество. И накрая, парадоксално е, че в демократична България държавните интереси в спорта се защитават от мастодонт като Министерство за младежта и спорта (ММС), а обществените – от над 100 обществени национални спортни организации. Поради факта, че те нямат единен национален координатор, тази роля се изпълнява от ММС. Тъй като подзаконовите нормативни документи се изготвят и утвърждават от него, става ясно, че те отразяват по-

зициите едностранно, т.е. без коректив и без съобразяване със становището на самодейния спорт.

IV. Какво да се прави?

Трябва да се прави нова, четвърта (позитивна) реформа, която да отчита положителното и отрицателното в първите три реформи и да е съобразена с настъпилите промени в държавата и с най-новите тенденции в развитието на световния спорт. Необходима е категорична смяна на модела за управление на българския спорт, като приемем сегашния европейски модел, основан на професионализма и на общественния характер на националната спортна система.

Тези разсъждения и идеи съм представил във времето пред двама президенти (Петър Стоянов, 1997 – 2001 г., и Георги Първанов, 2001 – 2012 г.), пред министрите на спорта през този период и пред обществените спортни организации, но отговор или действия в тази насока не съм регистрирал.

Поради всичко изложено дотук си позволявам да се обърна и към Комисията по въпросите на децата, младежта и спорта в Народното събрание с предложения:

1. **Да инициира дискусия** по проблемите на детския, юношеския, олимпийския и професионалния спорт, на която да се поканят експерти и деятели от различен ранг не само от центъра, но и от областите и от общините на страната.

2. След обстоен анализ **да се определи главната задача** на спортната система през следващите тричетири олимпийски цикъла.

3. Да се сформира експертна група, която **да подготви документ (закон, доктрина)**, чрез който да

се върне спорта на обществото и да се смени философията и модела на националната спортна система.

4. **Да се създаде национален инициативен комитет (обществен)**, който да получи пълномощия да координира усилията на обществото и държавата по изпълнение на първите три точки.

8.09.2016 г.

Таблица 1
Краино комплексно класиране по медали
в Рио де Жанейро 2016

№	Държава	МЕДАЛИ			
		златни	сребърни	бронзови	всичко
1.	САЩ	46	37	38	121
2.	Великобритания	27	23	17	67
3.	Китай	26	18	26	70
4.	Русия	19	18	19	56
5.	Германия	17	10	15	42
6.	Япония	12	8	21	41
7.	Франция	10	18	14	42
8.	Южна Корея	9	3	9	21
9.	Италия	8	12	8	28
10.	Австралия	8	11	10	29
11.	Нидерландия	8	7	4	19
12.	Унгария	8	3	4	15
13.	Бразилия	7	6	6	19
14.	Испания	7	4	6	17
15.	Кения	6	6	1	13

16.	Ямайка	6	3	2	11
17.	Хърватия	5	3	2	10
18.	Куба	5	2	4	11
19.	Нова Зеландия	4	9	5	18
20.	Канада	4	3	15	22
21.	Узбекистан	4	2	7	13
22.	Казахстан	3	5	9	17
23.	Колумбия	3	2	3	8
24.	Швейцария	3	2	2	7
25.	Иран	3	1	4	8
26.	Гърция	3	1	2	6
27.	Аржентина	3	1	0	4
28.	Дания	2	6	7	15
29.	Швеция	2	6	3	11
30.	Южна Африка	2	6	2	10
31.	Украйна	2	5	4	11
32.	Сърбия	2	4	2	8
33.	Полша	2	3	6	11
34.	Северна Корея	2	3	2	7
35.	Белгия	2	2	2	6
	Тайланд	2	2	2	6
37.	Словакия	2	2	0	4
38.	Грузия	2	1	4	7
39.	Азербайджан	1	7	10	18
40.	Беларус	1	4	4	9
41.	Турция	1	3	4	8
42.	Армения	1	3	0	4

43.	Чехия	1	2	7	10
44.	Етиопия	1	2	5	8
45.	Словения	1	2	1	4
46.	Индонезия	1	2	0	3
47.	Румъния	1	1	3	5
48.	Бахрейн	1	1	0	2
	Виетнам	1	1	0	2
50.	Китайско Тайпе	1	0	2	3
51.	Бахамски острови	1	0	1	2
	Кот д'Ивоар	1	0	1	2
	Независими олимпийски участници	1	0	1	2
54.	Фиджи	1	0	0	1
	Йордания	1	0	0	1
	Косово	1	0	0	1
	Пуерто Рико	1	0	0	1
	Сингапур	1	0	0	1
	Таджикистан	1	0	0	1
60.	Малайзия	0	4	1	5
61.	Мексико	0	3	2	5
62.	Алжир	0	2	0	2
	Ирландия	0	2	0	2
64.	Литва	0	1	3	4
65.	България	0	1	2	3
	Венецуела	0	1	2	3
67.	Индия	0	1	1	2
	Монголия	0	1	1	2

69.	Бурунди	0	1	0	1
	Гренада	0	1	0	1
	Нигер	0	1	0	1
	Филипини	0	1	0	1
	Катар	0	1	0	1
74.	Норвегия	0	0	4	4
75.	Египет	0	0	3	3
	Тунис	0	0	3	3
77.	Израел	0	0	2	2
78.	Австрия	0	0	1	1
	Доминиканска република	0	0	1	1
	Естония	0	0	1	1
	Финландия	0	0	1	1
	Мароко	0	0	1	1
	Молдова	0	0	1	1
	Нигерия	0	0	1	1
	Португалия	0	0	1	1
	Тринидад и Тобаго	0	0	1	1
	Обединени арабски емирства	0	0	1	1
Общо (87 участници)		307	307	360	1

Таблица 2
Класиране на балканските страни
в Рио де Жанейро 2016

№	Държава	МЕДАЛИ			
		златни	сребърни	бронзови	всичко
1.	Хърватия	5	3	2	10
2.	Гърция	3	1	2	6
3.	Сърбия	2	4	2	8
4.	Турция	1	3	2	6
5.	Словения	1	2	1	4
6.	Румъния	1	1	3	5
7.	Косово	1	0	0	1
8.	България	0	1	2	3

**СТАНОВИЩЕ ПО ПРОЕКТА ЗА НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО
НА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТА
ЗА ПЕРИОДА 2008 – 2015 г.**

До

г-жа Весела Лечева, председател на ДАМС

Копие до

председателя на БСФС Светослав Иванов

Уважаема г-жо Лечева,

Изпращам Ви мои лични бележки по предложения за обсъждане проект за Национална стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2008 – 2015 г. Надявам се да се запознаете с тях и да отразите в документа целесъобразните предложения. За да не пиша обосновка и предговор, си позволявам да Ви изпратя Отвореното писмо до президента, което написах, а в „Труд“ публикува в бр. 27, 28.01.2008 г.

**За качеството на разработката
и оценката на реформата**

1. Проектът е написан качествено, използвана е правилна и точна терминология. Структурата съответства на административно-правните изисквания и отразява многообразието на Националната спортна система.

2. Приложеният системен подход е дал възможност на авторите да анализират състоянието на българския спорт през последните 15 – 16 години и да стигнат

до ясни и категорични оценки. Присъединявам се към тях. Съжалявам, че не са намерили напредък в нито една област, но фактите са такива.

3. Обобщаващият извод, макар и верен, е силно смущаващ (първи абзац на стр. 9), или, по-точно казано, е смущаващ, защото е верен – за 15 години не е започнала истинска реформа на системата.

4. Жалко, че авторите спират дотук и не търсят причините за този срив. Логично е да се зададе въпросът – защо през този период управляваха различни политически сили, а резултатът е един и същ? Кое е общото, което пречи да се реформира системата? **Общото е моделът. Явно, че той не работи. Следователно трябва да се смени.**

Проектът не дава отговори на горните въпроси и не предлага смяна на модела, което означава, че истинската реформа се отлага.

За смяната на модела

1. Грешното в настоящия модел не е наличието на държавен спортен орган, а драстичното осакатяване или ликвидиране на общественото начало в управлението на спорта. Навсякъде по света спортът се възприема като обществено явление и се ръководи от обществото. В стратегии, закони и други нормативни документи се подчертава ролята на държавата за създаване на правни, финансови, материални и други условия за практикуване на спорт за здраве и за високи постижения и правото на самоуправление на обществените спортни организации по развитието на спорта. Така е било и у нас – и в монархическа, и в тоталитарна България. Вижда се, че има поле за действие и на Държавната агенция за младежта и спорта (ДАМС), и на единна национална спортна организация, била тя БСФС или друг вид и тип спортен съюз.

Народната мъдрост гласи „**заради наш Илия нам-разихме и свети Илия**“. Ако не ни харесват ръководителите или името БСФС, НЕКА ГИ СМЕНИМ, а не да ликвидираме организации.

2. Не е важно кой води бащина дружина, а има ли я и работи ли ефективно.

За балансиран подход при смяната на модела и реформирането на Националната спортна система

1. За държавните и общинските органи. В проекта добре са очертани функциите на държавните ведомства (МО, МВР, МЗ и др.), но не и на ДАМС. На сегашния етап на дискусията не искам да влизам в подробности, но този орган трябва да се заеме с истинските държавни проблеми в спорта – формиране на държавната политика, изграждане на нормативната база, строителство и поддържане на спортната база, финансово и научно осигуряване.

2. За обществените организации. В проекта по-вечето от формулировките за обществените организации са правилни, но без смяна на модела са нефункционални в степен, необходима за спиране на спада и извеждането на спорта на нивото, което е имал, т.е. ще продължим надолу.

2.1. Обществените спортни организации трябва да поемат отговорността за цялостното развитие на спорта в страната – спорт за здраве, детско-юношески спорт, високо спортно майсторство, професионален спорт и подготовка на националните отбори. Тук са нужни два вида организации: **специализирани** по отделни спортове – федерации (съюзи), и **комплексни** по всички видове спорт на национално, областно, общинско и низово териториално или териториално-ведомствено равнище. Двата типа организации след-

ва да имат юридическа, административна и финансова самостоятелност и лостове за координиране и взаимен контрол.

2.2. Тези два типа спортни организации трябва да реанимират производствения процес – обучение, селекция, тренировка и състезания, и да осигурят възпроизводството на спортисти от висока класа. Освен това е необходимо да разработят и предложат стратегия за развитието на спортовете по вертикала и хоризонтала, т.е. по отделните спортове и комплексно по територии и ведомства.

За националния характер на спорта

1. Стратегията, моделът и реформата следва да предпазват спорта от външни вмешателства – политически, идеологически, религиозни, расистки и т.н. За да стане това, е необходимо те да бъдат утвърдени със съответен документ от Народното събрание.

2. Съгласно Конституцията на Република България и Европейската спортна харта спортът е право и задължение на държавата, обществото и отделния човек. Тези постановки следва да намерят място в стратегията и в съответните нормативни документи, които да задължават, поощряват и улесняват трите субекта в реализацията на техните права и задължения. Особено внимание трябва да се отдели на привличане на бизнеса и на лични средства при финансирането на заниманията с физически упражнения и развитието на спорта.

Ако прецените за полезно, мога да участвам в оформянето на проектодокумента.

7.02.2008 г.

С уважение! /подпис/
Христо Меранзов

ВСЕКИ МЕДАЛ В ПЕКИН ЩЕ Е ГЕРОИЗЪМ
Отворено писмо до Президента на Републиката
и до всички, които обичат българския спорт

В. „Труд“,
бр. 27 – 28.01.2008 г., с. 36 – 37

Повод за това отворено писмо ми даде словото Ви, г-н Президент, на церемонията по награждаването на най-добрите спортисти на 2007 г. в 50-ата юбилейна анкета. Силно впечатление направи емоционалното и компетентно поздравление към наградените, както и оптимизмът Ви за представянето на българския спорт на олимпиадата в Пекин това лято.

Като един от ръководителите на националния ни спорт от 1958 до 1992 г. ще си позволя да обявя необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и предприемане на мерки за възстановяване на международните му успехи.

И аз силно желая в Пекин повече медали и победи за България, но вашият оптимизъм, г-н Президент, не ме зарази. В спорта има и случайни победи, но това по правило става при най-силните и най-подготвениите. А нито успехите ни през 70-те и 80-те години, нито спадът в края на миналия и в началото на настоящия век са случайни.

Появата на анкетата за най-добър спортист логично се свързва с учредяването на Българския съюз за физическа култура и спорт, защото тогава се поставиха основите на големите ни спортни успехи. Изграждането на БСФС вместо бюрократичния държавен орган Върховен комитет за физическа култура и спорт върна спорта на обществото. Националната обществена

организация обедини ентузиазма, любовта и енергията на хиляди деятели и специалисти.

През 60-те години на миналия век се доразвиха структурите и се изясниха понятията за масова физкултура, масов спорт и високото майсторство. После държавата делегира много от функциите си на обществото в лицето на БСФС, а чрез него – на спортните федерации и на спортните дружества и техни подразделения. Държавата остави за себе си задължението да подготвя спортни кадри и да развива науката, да финансира строителството и поддържането на материалната база, да формира спортната политика и да контролира нейното прилагане. Това се извърши от тоталитарна, а не от демократична държава.

Пак по това време проучихме опита на ГДР, Унгария и СССР и изградихме спортна система. Тя не бе партийна, а национална, както навсякъде по света. Нейните основни подсистеми бяха – масово практикуване на физически упражнения и спорт за здраве, обучение и подбор на деца за отделните спортове, специализирана подготовка в звената на детско-юношески спорт. Както и тренировка и реализация на спортните постижения в дружествата и в специалната система за олимпийска подготовка. Всичко това създаваше предпоставки и условия за достигане до световните и олимпийските върхове.

Така подредена и непрекъснато усъвършенствана, Националната спортна система функционираше до края на 80-те години. Бяха необходими около 10 години за да се появят значими международни успехи. Започнаха след олимпиадата в Мексико 1968, минаха през всички световни и европейски шампионати и олимпиади и стигнаха апогея си през 80-те години.

Този период с пълно основание може да се нарече Златен век на българския спорт. Жалко, че по политически причини бойкотирахме олимпиадата в Лос Ан-

желис 1984. Може би това щеше да е нашият Еверест. Поне това показваха резултатите от световните първенства по олимпийските спортове през 1983 г., когато по спечелени медали бяхме втори в света – пред САЩ и ГДР и само след СССР.

През 80-те години връх в развитието си достигат и почти всички направления на националната спортна система – масов спорт, детско-юношески спорт и елитен спорт. През годината на първия ни голям олимпийски успех в Мюнхен 1972 в БСФС има 97 491 спортисти в детските и специализираните школи с 1693 треньори и 12 спортни училища с 3980 ученици, а през 1988 г. (олимпиадата в Сеул) те са – 160 455 школьници, 3084 треньори и 36 спортни училища с 12 934 ученици. За 8-милионна България това са огромни числа.

Вместо да продължим този процес и след промените през 90-те години на миналия век, допуснахме рязък спад, който ни върна от 41 спечелени медала и 3-о място по броя на отличия на олимпиадата Москва 1980 и 35 медала и 5-о място по броя им в Сеул 1988 до 12 медала и 33-о място в неофициалното подреждане по нации в Атина 2004.

Защо?

Защото, вместо да адаптираме, усъвършенстваме и доразвиваме ефективно функциониращата Национална спортна система и при демократичната държава, ние я разрушихме.

Защото държавата, вместо да прави държавна спортна политика и да създава условия за развитие на спорта, реши да го командва. И за да няма конкуренция, ликвидира обществената организация (БСФС) в центъра и по места, прогони кадрите или ги принуди да емигрират и да развиват спорта в целия свят, но не и у нас. Защото е вярно, че спортистите ни печелят медали и титли въпреки държавата, а не благодарение на нея.

Защото вместо единен учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес се позволи изкуствено раздуване на състезателния за сметка на учебно-тренировъчния процес и естествено секна създаването на спортисти. Защото ние, които имахме може би най-ефективната система за детско-юношески спорт, стигнахме дотам да внасяме спортисти отвън дори и в най-българските спортове като борба и вдигане на тежести.

Защото позволихме да се разграби и унищожи материалната спортна база или вместо производствена база за спортисти я превърнахме в търговска стока с неспортно предназначение. Защото с всичко дотук изброено държавата изгони децата от спорта и ги даде в ръцете на наркопласъори и на други престъпни субекти и така постави в опасност бъдещето на България.

Уважаеми г-н Президент, в спортните среди се ползват с репутацията на държавен глава, който не само обича, но и разбира спорта. Помогнете да се върнем на правия път, който ни сочи и Европейската харта за спорта. На президента най-много подхожда да инициира обществени дебати за състоянието и бъдещето на българския спорт и изработването на стратегия за неговото развитие. И в нея да намерят място както държавата, така и обществени спортни организации.

Имаме кадрови потенциал и управленски капацитет да върнем България в челото на световния спортен елит. И таланти дал Бог. Народната мъдрост обаче гласи, че Бог дава, но в кошара не вкарва. Иначе и в Пекин ще имаме медалисти и независимо от това колко са, ще ги посрещнем като герои, защото при това състояние на спорта у нас те действително без героизъм не могат да ни зарадват.

Христо Меранзов

**СИСТЕМА ЗА ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИ СПОРТ –
ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ, СЪДЪРЖАНИЕ,
СТРУКТУРА**

Обзорен доклад

Докладът е изнесен на научно-практическа конференция на тема „Актуални проблеми на детско-юношеския спорт в България“, проведена от БСФС на 22.10.2008 г. в София

Предисловие

Тази година светът отпразнува игрите на 29-ата олимпиада в Пекин по един блестящ начин – с пищни церемонии по откриването и закриването и с невероятни спортно-технически постижения. Подобрени бяха 132 олимпийски и 43 световни рекорда в измеримите спортове и дисциплини, бяха демонстрирани изключителни изпълнения в спортовете с оценка на изкуството на движението, а при спортните игри много често в последните секунди се определяше победителят.

Тази година българската спортна общественост отбелязва 50-годишнината от създаването на БСФС. През тези 50 години имаше и възход, и спад, имаше *за* и *против* БСФС. Едно обаче е безспорно, че периодът от 1970 до 1990 г. е най-успешният за българския спорт. Без да умаловажаваме петте медала и шампионската титла, трябва да признаем, че това е най-слабото българско присъствие на олимпиада от 50 години насам. Следователно, не е време за фанфари, а за трезва оценка и за сериозна работа. Причините за това представяне са много и комплексни,

управленски и методически, обективни и субективни, финансови и икономически и т.н. Едва ли днес може да се предложи еднозначен изход от ситуацията и точна рецепта за бъдещ успех. Логично е обаче да се започне с детско-юношеския спорт, защото той е началото и основата на спортното развитие и усъвършенстване. Ето защо не е случайно, че 50-годишният спортен съюз или БСФС отново поставя на дневен ред проблематиката на детско-юношеския спорт.

Въведение

Системата за детско-юношески спорт (СДЮС) е част от националната спортна система. Нейното самостоятелно функциониране е безсмислено. Също както е безсмислено и реформирането ѝ без реформа на националния спорт. Друг е въпросът, че реформата на Националната спортна система може и следва да започне със СДЮС. Следователно на изложените тук идеи трябва да се гледа като на желание да стартираме реалната спортна реформа в България в нейната първа и най-масова подсистема.

Възникване

Основите на системата за детско-юношески спорт започват да се изграждат през 1952 г., когато се създават юношески спортни школи (ЮСШ), предназначени за ученици, и младежки спортни школи (МСШ) – за трудовата младеж. По-късно МСШ отпадат, тъй като тази възраст е неподходяща за начално обучение и се оформят комплексни школи по няколко вида спорт – ученически спортни школи (УСШ) на МНП и детско-юношески спортни школи (ДЮСШ), както и школи за високо спортно майсторство (ШВСМ) на БСФС.

Развитие

През 1965 г. БСФС реорганизира своите два вида школи и създава специализирани спортни школи (ССШ) само по един вид спорт с 3 равнища или с 3 групи в тях: а) за предварителна подготовка; б) за обучение и усъвършенстване; в) за спортно майсторство. След това се създават спортната гимназия в Плевен и Централното спортно училище интернат „Олимпийски надежди“ в София, а по-късно се изгражда последователно цялата система за детско-юношески спорт.

Продукцията на СДЮС трябваше да намери място и условия да продължи спортното си усъвършенстване. Естественият път на талантливите юноши и девойки след завършване на средно образование преминава през отборите на физкултурните дружества, армията и ВУЗ. За целта се създават в армията отначало спортни взводове и роты, а по-късно се трансформират като армейски спортни школи за високо спортно майсторство (АСШВ-СМ) към МНО, МВР, ГУСВ, МТ (транспортни войски), а за студентите БСФС и МНП създават също ШВСМ.

Своят завършен вид системата получи в началото на 80-те години.

Съдържание – тренировка и/или състезание

СДЮС е предназначена да открива, обучава и подготвя резерва на елитния спорт. Това се постига чрез научно обосновани тестове за селекция и учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес, който следва да бъде добре балансиран и да е съобразен с водещата роля на тренировката.

Тренировката изгражда спортиста, а състезанието показва класата му. Не бива да се допуска смесването или разместването на двете страни на единния процес. Те трябва взаимно да се допълват.

Структура

Целите и задачите в учебно-тренировачния процес при изграждането на спортиста предопределят функционалната структура на системата с нейните четири нива. Четирите нива на функционалната структура отговарят на четирите главни задачи на системата:

а) първо ниво – масови мероприятия: да възпита влечение и любов към физическите упражнения и спорта и навик да се спортува;

б) второ ниво – подбор и начална спортна подготовка: да се открият онези, които имат физически дадености за спортно развитие, и да се започне начална подготовка по подходящите за тях спортове;

в) трето ниво – спортна специализация и усъвършенстване: чрез специалните тестови програми и професионалната експертна преценка на треньорите да се определи най-подходящият спорт, в който състезателят започва спортното си усъвършенстване;

г) четвърто ниво – спортно майсторство: упорита работа за спортно майсторство.

Четвъртото ниво по същество е преход към системата за високо спортно майсторство и нейн качествен резерв.

Следва да се подчертае обаче диалектичката връзка на СДЮС не само с елитния, но и с масовия спорт. При преминаването в по-горно ниво десетки хиляди деца и юноши, вече обучени и спечелени за спорта, отпадат. Повечето от тях запазват спортното си влечение и попълват редиците на масовия спорт в училища, квартали, заводи, села и градове и спортуват цял живот. В този смисъл СДЮС е резерв и на масовия спорт.

Финансиране, обезпечение и управление

Финансирането е смесено: главно – целево, от бюджета на БСФС и ведомствата, и местно – от общините и икономическите структури (заводи, кооперации, предприятия и др.). ФРЗ и щатното разписание се осигуряват централизирано от БСФС и ведомствата.

Материалната база се осигурява от спортните организации и подразделенията на съответните ведомства.

Административно-стопанското и оперативното управление се осъществяват от БСФС и неговите местни структури, а учебно-методичното – от съответната спортна федерация. УСШ имат по-различен статут и в управлението им водеща роля играе МНП и неговите органи по места.

Ефективност

Ефективността на системата не се поставя под съмнение. Тя е в основата на големия прогрес на българския спорт през втората половина на миналия век.

Оттук следва изводът, че ако не си оправим СДЮС, нищо добро не ни очаква.

Не съм в състояние да предложа вариант на новата СДЮС, защото не познавам достатъчно добре икономическата същност и механизмите на управление на посттоталитарната система. Мога само да изложа някои аспекти от философската същност на реформата:

1. Когато нещо се реформира се изключва тоталното му отричане, т.е. нужна е трезва преценка какво да се запази, какво да се промени и какво да се отхвърли.

Преди няколко дни получих от ДАМС справки за приема на ученици в СУ и за броя на спортистите. Критериите, по които се определят отделните катего-

рии спортисти, не са еднакви с тези от миналия век, което не позволява обективно сравняване. Въпреки това сравняването на някои показатели дава известна представа за разликите. Например, макар и доста условно, общият брой на занимаващите се в момента (2007 г.) – 54 384, включително мъже и жени, може да се съпостави с цифрата 190 066 занимаващи се в звената на СДЮС през 1989 г. и да се констатира, че спортистите са намалели 3.5 пъти. По-добро е положението при спортистите в СУ, които сега са 2 пъти по-малко. Ето едно от звената на системата, което трябва да се реформира частично, т.е. да не се търси по-голямо количество, а да се издигне качеството на обучението и тренировката на равнището на съвременните изисквания.

2. Да се премахнат забранителните или ограничителните режими (съдебна регистрация, лицензиране и др.) при възвръщането на физкултурните колективи и спортните секции в училищата и в другите местни структури.

3. Да се потърсят начини за възстановяване на целевото финансиране.

Бюджетът – държавата (ДАМС, МОН) – да гарантира щата и ФРЗ, а общините – материалната база. Може да се обсъди създаването на ФОНД ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИ СПОРТ, в който да влизат отчисления от спортния тотализатор, от билетите за спортни състезания, от приходи от международни състезания у нас, от трансферите на професионалните спортисти, от хазарта и др. С парите от този фонд следва да се подпомага финансирането на дейността на системата.

4. Да се актуализират единните програми от БСФ и от съответните катедри на НСА и да се внедрят в практиката. Единните програми са методологическата основа на системата, затова тяхното осъвременяване е наложително.

5. Координацията и управлението на звената на СДЮС да се възложи както следва на:

5.1. БСФ – по специфичните проблеми на селекцията, обучението, тренировката и спортното усъвършенстване;

5.2. На БСФС и на Обединени спортни клубове (ОСК), или ако няма ОСК – на алтернативни структурни формирания като дружества, обединения, сдружения да се възложи оперативното и административно-стопанското управление и комплексното обслужване на цялостната дейност на СДЮС.

6. Реформирането на СДЮС е процес, който изисква съвместно и координирано участие на инициаторите и съорганизаторите на научно-практическата конференция – БСФС, БФС, ДАМС, НСА, МОН, ОСК и други териториални спортни организации.

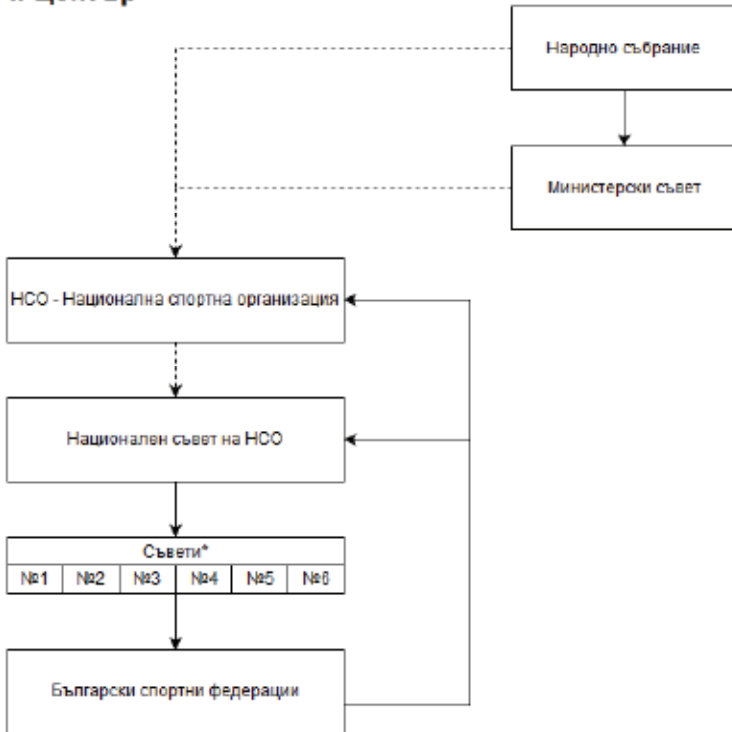
Надявам се, че другите участници в конференцията, ще допълнят анализа и ще предложат още идеи за реформирането на СДЮС.

И за да няма илюзии, искам да кажа, че днес ние говорим за стратегия за развитие на българския спорт, а не за тактиката за участието на олимпиадата в Лондон след 4 години. Това е друга тема.

Христо Меранзов

СХЕМА НА СТРУКТУРНИЯ МОДЕЛ

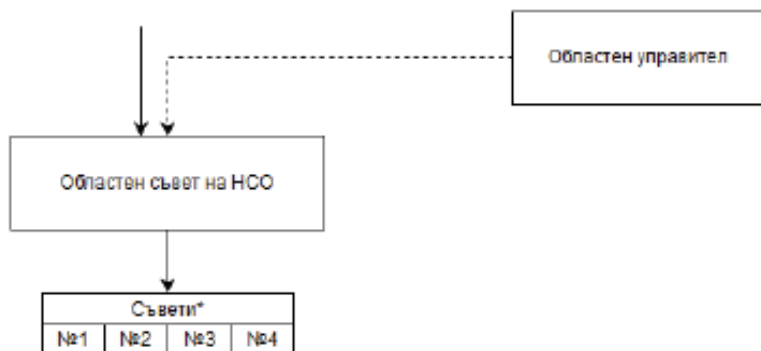
I. Център

*Легенда:

1. Съвет на федерациите по олимпийски спорт (Система за олимпийска подготовка).
2. Съвет на федерациите по неолимпийски спорт.
3. Масов спорт (Спорт за всички и комплексни спортни прояви).
4. Съвет за детско-юношески ученически спорт.
5. Съвет за студентски спорт.
6. Съвет за ведомствен и професионален спорт.

II. Област

*Легенда:

1. Олимпийски спорт.
2. Неолимпийски спорт.
3. Детско-юношески и ученически спорт.
4. Спорт за всички и комплексни прояви.

III. Община

СЪДЪРЖАНИЕ

АВТОР НА ФИЛОСОФИЯТА НА СИСТЕМАТА ЗА ОЛИМПИЙСКА ПОДГОТОВКА (СОП) И ОРГАНИЗАТОР НА РЕАЛИЗАЦИЯТА Й <i>Димитър М. Димитров</i>	5
ВЪВЕДЕНИЕ.....	7
ЗА НОВ СТРУКТУРЕН МОДЕЛ И ЗА НОВ ЗАКОН ЗА СПОРТА....	9
ЕПИЛОГ.....	17
<i>Приложение 1</i> СПРЕТЕ СПОРТНИЯ ГЕНОЦИД В БЪЛГАРИЯ... 19	
I. От Златния век на българския спорт до дълбоката криза.....	19
II. За нов модел на Националната спортна система....	43
<i>Приложение 2</i> ОЛИМПИАДАТА В РИО ДЕ ЖАНЕЙРО 2016 И БЪЛГАРИЯ. КОМЕНТАР.....	53
I. Общо за Олимпиадата.....	53
II. Нашето участие. Оценка на българския олимпийски спорт.....	55
III. Да върнем спорта на обществото. Държавното управление се провали!.....	65
IV. Какво да се прави? 68	
<i>Таблица 1</i> Крайно комплексно класиране по медали в Рио де Жанейро 2016.....	69
<i>Таблица 2</i> Класиране на балканските страни в Рио де Жанейро 2016.....	73
<i>Приложение 3</i> СТАНОВИЩЕ ПО ПРОЕКТА ЗА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТА ЗА ПЕРИОДА 2008 – 2015 г.	74
<i>Приложение 4</i> ВСЕКИ МЕДАЛ В ПЕКИН ЩЕ Е ГЕРОИЗЪМ.....	78
<i>Приложение 5</i> СИСТЕМА ЗА ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИ СПОРТ – ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ, СЪДЪРЖАНИЕ, СТРУКТУРА.....	82
<i>Приложение 6</i> СХЕМА НА СТРУКТУРНИЯ МОДЕЛ.....	89

Христо Меранзов
БЪЛГАРСКИЯТ ОЛИМПИЙСКИ СПОРТ –
ВЪЗХОД И ПАДЕНИЕ

Първо издание, Българска
Формат 16/60/84
ISBN 978-954-378-150-8

Предпечат Елена Алекова
Коректор Елена Алекова
Дизайн на корицата Петър Добрев

Печат МУЛТИПРИНТ ООД

Тангра ТанНакРа ИК ООД
ПК 1832, София 1000, България 7
тел. (02) 986 44 19; факс (02) 986 69 45
e-mail: mail@tangra-bg.org, www.tangra-bg.org
За продажби на едро и дребно: Книжна борса „Тангра“
София, ул. „Николай Ракитин“ 11, тел. (02) 943 77 98